

Napíše-li strana s lidem - lid strany opustí i Lenin dvajčís. 4-5

* K E V U E * PRO POLITIKU A KULTURU - z dom. a zahranišku ČERNÝ 1988

SVOBODA JE SVOBODA POUZE TENY, PŘIPOMÍNÁ-LI NÁZOR OSTATNÍCH LIDSKÝCH OSOBNOSTÍ.
Rosa Luxemburgová

V HISTORII LIDSKÉHO VÝVOJE NEMÁ ŽÁDNÝ JEDINÝ PŘÍPAD, KDY SE KÁKÝ VÝVOJENÍ HROD
PROSADILA JAKO NÁZOR VETŠINY. Demokratické přechodní opozice má pro záruku bytí
společnosti stejný význam jako ústřední keřiny pro život člověka. Vždy existuje
ještě nějaké jiné řešení... a náprava nedostatků, které se mohou objevit v poli-
tických programech, neznamená společnost, ale naopak posiluje ji. Opakem je
okrožování samé ideologií národa a zároveň bytí společnosti.

Ale jsme-li, jak dokonce říkají naši činitelé - po té strastiplné oklice
všechno kritičtější rozumem zavedeného po straně "bratrské intervenční pomoci" -
na prahu největšího společenského pohybu od r.1948, a dokážeme-li i teď, už po
několikáté, znovu konečně vykročit, snad by se to mělo stát pro vyjádření nových
lidí. Jsem z téh garmitura pracovníků a vědců pro polit. /ekonomické/, čistě
/přestavby/ i ráj /dom.socialismu/ je pro tak nepočetný národ příliš luxurní
behnosti.

- red. -

Obsah tohoto čísla uveřejníme na straně 2.

Z obsahu vyjímáme a uveřejníme zejména na :

ROZHOVOR s A.DUBČÍKEM pro amer. měsíčník Life z 13.6.1988 :

na straně 6

"Naši činitelé předstírají, že jsou tak pro politiku otevřenosti, ve skuteč-
nosti ji však kloudu do cesty překážky. To, co nazývají otevřeností, není ve
skutečnosti s otevřeností nic společného. Posledních dvacet let ukázalo, že jsme
postupovali dobře - správnou cestou! Soudit ná jednu výhodu, nemohli mu nebem-
přiť tenké, které v roce 1968 zvalcovaly nás!"

ROZHOVOR s M.JANEŠEM pro amer. TIME /Co v Rusku právu nebylo/ :

strana 8

"Nebyl jsem tou osobou, které to /reformy r.1968 - pozn.red./ ukončila,
ale byl jsem proti tomu, co se dělo v roce 1968. Byla to demokracie viděru
nolova, období teroru".

ROZHOVOR L.ŠTRAUGLA s rakouskými novináři z 20.6.1988 :

strana 9

L.Štraugl ostře kritizoval, jako zbytečný, policejní zásah proti zahrani-
dním novinářům neoficiálního mírového semináře v Praze, který se konal ve dnech
16-17.6.1988. Řekl také : "politika má být prováděna tak, aby se lidé obližovali".
Vyslovil se i pro politické změny, když řekl : "Československo má bohaté demokra-
tické tradice a stačí je jen oživit".

ROZHOVOR s AKRODEM A A.SACHAROVEM pro Lidové noviny z dubna 1988 : strana 10

Byly to historicky významné události /obnovení proces 1956 - pozn.red./,
a tak jsem přemýšlel, jakési předzvěst přestavby, a níž se dneska u nás toli-
kovoří, a já nikdy nezapomenu, že se tehdy konzervativní síly naší země svý
anžováním do záležitostí Československa přidávaly a zpětný chod vývoje. Doufám
však, že se brzy vrátíme na svou původní cestu... Je to obzvláště májence pro lid
Československa, ale i pro ostatní svět. Každý národ vytváří současně nejen svou
svůj, nýbrž i svou vědu lidstva.

MANIFEST "STRANA NESTRANÍKŮ" od J. JEVTLIKY z 13. 5. 1968 :

strana 20

"Strana nestraníků je početnější než strana komunistů a je gigantickou silou... Tragédie a zločiny vznikly především vinou "ovládatelů" a tak zvani "neovládatelů" /bezpartijní - pozn.red./ se často nakonec ukazují jako hrdinové dějin... Svoboda státnímu musí být spojena se svobodou náboženskou... Hlavní nebezpečí naší společnosti - to nejsou ti, kteří věří v Boha, ale ti, kteří nevěří vůbec v nic. Je možné, že naši pracovníci budují dva různé socialismy : jeden pro straníky a druhý pro nestraníky ? Bez důvěry k bezpartijním není lidová samopráva možná, včetně národa - to jsou bezpartijní."

SETKÁNÍ S GORBAČOVEM, fejeton od V. HAVLA :

strana 26

"Tenhle národ je nepoučitelný : tolikrát už upnul vaňkové své naděje k nějaké vnější síle, od níž si slibovali, že vyřeší jeho problémy za něho, tolikrát se hořce zklamal a byl donucen si přiznat, že mu nikdo nepomůže, pokud si nejedná nepomůže sám - a znovu totéž chybá. Znovu ta iluze !

O B S A H

GORD LIČET LOVI + JIŘÍ DLENSTONER	3
ROZHOVOR s A. CUBELKEM pro amer. Life	5
ROZHOVOR s M. JAKŠEM pro amer. film	9
ROZHOVOR L. ŠTODOLA s ruskými novináři	9
ROZHOVOR s akademikem A. ŠACHAROVEM	10
Z rozhovoru L. JAGODOVSKÉHO pro japon. list ASAHATA	12
KLUB K. POLLOVÁNOV, dokument CHRTV 77	13
POTŘEBUJEME MAJESTÁT + Ladislav HLÍDÁNEK	17
KDYŽ UŽ ČÍS OPOMOU TĚME ? , rozhovor s J. ŠKOTOU	18
MANIFEST "STRANA NESTRANÍKŮ" od J. JEVTLIKY	20
Rozhovor s ktr. POSPÍŠ, ge. taj. celost. rady Vlast. lid. fronty	23
SETKÁNÍ S GORBAČOVEM, fejeton od V. HAVLA	24
DOPIS V. HAVLA vídeňské konferenci o hosp. a spolupráci v Evropě	25
ČESKOSLOVENSKO V EVROPSKÉM PARLAMENTU, zpráva od J. PELIKÁNA	27
STŘET STARÉHO A NOVÉHO SVĚTLE + Stanislav VÍCH	28
ZAKLÁDÁNÍ SPISOVATELÉ V UNICHOVĚ + Pavel Štiller	29
VYŘÍDIL PRÁVO DOKTORA PRÁV h.c., fejeton od L. VACULÍKA	30
O PRÁVO NA PRÁCI TRICHTU JIŘÁK, fejeton + Rudolf SATTEK	32
LENINŮVA ZPOVĚD VELKOKAPITALISTOVÍ + Olda UŘE	33
PŘEDSTAVY PAMĚTI + Milan ŠIMEČKA	34
Rozhovor s L. V. TROJČKEM, předs. moskev. RHESKLIHU GLASNET	35
DVA TISÍCE SLOV /z 27. června 1968/	36
POLEBNÍ SLOVO ? + Ludvík VACULÍK	39
ZAMALIVÝ TALENT K TROJCE NADOSTI, rozhovor s dr. Valažskémechem	40
POCHYBY A NADĚJE + Petr Prouza	42
FORMOVÁNÍ POLITICKÉ KULTURY + Nikolaj POPOV	43
PODOBNOST ČLNO S ČÍM ? /Pražské jaro a perestrojka/	12

Když už dospět snaha našich činitelů vysvětlit, proč dnes mají dělat to, co dvacet let sušili jako zločiny proti socialismu? Až logika sovětského vývoje dospěje k zřeknutí se erupce invaze, možná se dočkáme, že Brežněv podcenil "zdravé síly", které mohly zvítězit s ním a uskutečnit už tenkrát, bez dvacetileté odločky, všechny dnešní Gorbačovovy reformy.

Ze vši argumentace zbývá už jen jedna: činitelé chtějí zůstat. Jejich počínání je marné, nechťší-li s politickou společností, o níž rád hovoří Jan Pajtl, přistoupit na dialog, v němž se ovšem pravda může vyjevit až tak silně, že by museli odejít. Dají-li přednost tomu, aby se na ně vzpomínalo jako na Brežněva, nemohou počítat, že se kdokoliv ozve na jejich výzvy. Obsah politiky, nároky na ni vedoucí roli, může být jen v plně nové podobě, která jsou v evropské politické kultuře normou.

Jen tak přestane československý režim působit jako duchovně nejzastaralejší mezi NSR a Jangreji a československo se bude moci stát opět tím, čím kdysi na tehdejší dobové úrovni bylo, tedy jedním z moderních moderních společností. V československých laboratorních podmínkách, se základem potenciálem, zručností, vzdělaností, a kulturou, není taková vize nemožná. Tím spíše, že i když vládní ziskokřivoření pojmy, obsah státní socialistické a demokratické tradice směřuje k občanskou rovnost a sociální spravedlnost neodmyslitelně vymazat ani nelze.

Lidové noviny č.6/88 - krátceně

Rozhovor proslulého amerického spisovatele Life s A. Dubčekem, zveřejněný 13.6.1988

Úvodem se Life píše :

"Demokratické reformy se začaly v Československu šířit v zimě a na jaře 1968. Po dobu osmiměsíčního období byla pod vedením Alexandra Dubčeka zrušena cenzura, omezena moc policie a ve většině míře se začaly respektovat lidská práva. Češi a Slováci za povinnou záležitosti ústavního Západu začali oslovovat v ulicích a tisku překvapující příchod svobody. Iste období známá jako Pražské jaro netrvalo však dlouho. V srpnu toho roku zastavilo zemi 500 tisíc vojáků ze zemí Varšavské smlouvy a tato vojska potlačila statečný odpor českých a Slováků, který se však nechtěl vyrovnat obravské převaze okupantů. Dubček a zatkli a odvezli do Prahy, později, pravděpodobně z obavy před dalšími možnými nepokoji - kdyby se mu nějaký způsob obilžilo - Dubčekovi povolili vrátit se do vlasti. Od té doby žije se svou manželkou Annou v Bratislavě.

Korespondentka časopisu Life Liza Distelheimová je první americkou žurnalistkou, která poskytla 65-letý Dubček interview. Dubček s ní hovořil prostřednictvím tlumočnicka v jistém soukromí bytí v Praze. Novinářka se o něm vyjádřila jako o velmi příjemném a banálním společníkovi a přitažlivou osobností. Interview následovalo po přípitku s Dubčekovým domácí vínem. + + + + +

Life : Od svého příchodu k moci začal Gorbačov se zaváděním dalekosáhlých demokratických reforem. Mají jeho programy přestupy a otevřenosti něco společného s naším kurzem, který jste začali uskutečňovat vy v období Pražského jara ?

Dubček : Až do dnešního dne pleviš, v oficiální čs. propagandě tvrzení, že tyto dva programy nemají nic společného, přestože základ a jejich ideologické cíle jsou shodné když však porovnáte náš tehdejší program se současnými Gorbačovovými reformami, objevíte velké mnoho podobností. Jasně je mezi sovětským svazem a naší zemí existují určité specifické zvláštnosti, avšak tyto nejsou nijak velmi důležité. Spojují nás dvě základní potřeby - přestavba hospodářského systému a demokratizace společnosti a vlády.

Life : Čin se liší atmosféra v Gorbačovým Sovětském svazu r.1988 od ovzduší Československa roku 1968 ?

Dubček : Fakticky pro zavádění změn byly v Československu v roce 1968 mnohem příznivější v porovnání se současnými podmínkami v Sovětském svazu. Všechna náš lid, dělníci i inteligence byli důležitě připraveni a zrali pro demokracii. Před 20 lety bylo ovzduší v naší zemi mnohem příznivější než dnes.

Life : Měl jste nějaký osobní styk s Gorbačovem. Sešel se s ním v době jeho návštěvy v Československu ?

Dubček : Ne, to nebylo možné, nechtěl. Zatím ještě ne...

Life : Podporujete jeho politiku ?

Dubček : Gorbačovovu politiku podporuji bez jakýchkoli výhrad. Gorbačov se obrací na celou sovětskou veřejnost. Jeho program by měl být podporován všemi způsoby - hospodářsky, politicky, kulturně. Měl by ho podporovat i demokratické země na Západě. Některé síly na Západě jsou však proti němu. Domnívají se, že neúspěch těchto reforem v Sovětském svazu je pro ně výhodnější. To není pravda. Domnívám se, že přestavba povyšuje lidské zájmy nad zájmy třídní, a to je společné pro obě části světa - pro Východ i pro Západ. Musíme udržovat všechno, co nás spojuje, ne to, co nás rozděluje. Zkušenosti ukazují, že militarizace neprosplývá ani jedné straně. Kterat státních meted by byl nepřijatelný.

Life : Do jaké míry má Gorbačov zajištěné vedoucí postavení v Sovětském svazu ?

Dubček : Maximálně až. Zostřil nap. Naše určitou podporu jak mezi členy ústředního výboru, tak i v širokých vrstvách obyvatelstva. I osobně se domnívám, že je dost silný fyzicky i intelektuálně. Jsem přesvědčený, že dosáhne úspěchu, bude to však trvat velmi, velmi dlouho. To, co vidíme, je pouze začátek. Všechno je otázkou budoucnosti - Gorbačov má jednu výadu, natrvalí ze nebezpečí zemi, která v roce 1938 zvládla náš /dává Dubček s důvěrou/.

Life : A co obyvatelstvo země východní Evropy? Myslíte si, že sovětská politika otevřenosti je pro ně příležitostí umocnění sovětské nadvlády ?

Dubček : Otevřenost je velmi důležitá pro nás, pro všechny, kteří jsou v nějaké opozici k oficiální politice, nežli činitelé p r e d s t i r a j í, že jsou těmto politiku otevřenosti, ve skutečnosti il a l a d o u d o c e t y p r e k a ž k y. To, co nazýváji otevřeností, není ve skutečnosti s otevřeností nic společné.

Life : Jaká je o otázky sovětské nadvlády v této části Evropy, politika nového sovětského vedení se nazývá na kontrole jiných zemí. Při příležitosti návštěvy vlády italské komunistické strany A. Natta v Moskvě, v březnu t.r., Čerbašov prohlásil, že evropské komunistické strany nemohou ovládnout evropské země. V soc. zemích se stále víc a víc stává přednostem zájmu otázka jejich vlastního vývoje jako nezávislých zemí.

Life : Pro rozhodující představitele východoevropských zemí je přestavba dilematem. Jejich hospodářství je přísně centralizované. Jak daleko však mohou zacházet v g o m e c h o p r e s t a v u p ř í d e l n ě h o s y s t é m u ?

Dubček : Želost dilema neexistuje. Život nás učí, že musíme jít novou cestou a hledat nové způsoby. Pokračovat po staré cestě už jednoduše není možné.

Life : Je východní Evropa na tyto změny připravená ?

Dubček : Ne, země východní Evropy nejsou připravené. Vývoj v sovětském svazu naznačuje, že to nebude takové a na vývoj neexistuje recept. Znepokojující jeves v uplynulých dvaceti letech je žtráta důvěry v možnost zlepšení životních podmínek. A znovu získat důvěru lidí pro novou politiku je velmi těžké.

Life : Jasně byla vaše první reakce 21. srpna 1968, kdy jste se poprvé dozvěděl, že vojska Varšavské smlouvy začala s invazí do vaší země ?

Dubček : Právě jsem seděl na zasedání předsednictva ústředního výboru strany. Nežim hovořila kolem byla příprava mimořádného stranického sjezdu, který měl začít 30. září. Chtělo vědět, jaké byly mé první myšlenky? Že právě došlo k tragické události, k tragedii s dalekosáhlými následky.

Life : Co jste se vy a vaši druhové pokoušeli v roce 1968 donést? A v retrospektivě, nemyšlíte si, že jste byli naivní ?

Dubček : Ne, naivní jsme nebyli. V roce 1968 bylo potřebné oživit tradice a napravit chyby z minulosti, vrátit lidem jejich politická práva. Klouboce jsme uvážovali o tom, že můžeme velmi ztratit, věřili jsme, že chceme. Chápali jsme, že nastala nová doba s novými podmínkami a že problém bylo třeba řešit novými způsoby.

Life : Při pohledu nazpět, nemáte pocit, že invazi bylo možné odvrátit ?

Dubček : Invazi nebylo možné odvrátit, protože to byla naše vlastní kontrola. Sovětské představitelé se proti nám sjednotili z pozice síly, rozhodli bez nás. Sám jsem vyrůstal v sovětském svazu, v srdci jsem měl vždy blízkost k ruskému lidu sovětského svazu. Sovětské vedení však nepochopilo obratný proces, který jsme začali zavádět, a nemohlo valat dohodu, a proto k příchodu vojska.

Pád N. Čeruščova byl stejně tak nevyhnutelný. Nebyla to však otázka jeho osobnosti. Příčinou toho bylo to, že situace nebyla vhodná pro reformy, konzervativní elementy v komunistické straně vystupovaly velmi silně proti nám.

Life : Existuje něco, čemu jste litoval ? Něco, co byste bylo udělal jinak ?

Dubček : Po všech letech musím říci : NEJ Nahrávalo se dostatečně energie, a bylo zapotřebí ji uvolnit. Bylo třeba pokusit se o reformy, aby se daly vyřešit problémy, které se v zemi nahromadily. Nelituji ničeho, protože i posledních dvacet roků že jsme postupovali směle - správnou cestou. Nemohlo čeho litoval.

Life : Co se stalo s vámi a s vašími druhy po invazi ?

Dubček : Mchtěl bych o těchto věcech hovořit. Ja je otázka pro budoucí interview. Říká se o mě, že jsem člověk, který se rád usmívá, ale můj život byl těžký. V slovenském národním povstání jsem byl dvakrát zraněn, našel jsem i jednou na hlavě a díky tomu jsem ještě zde. Nezbýlí mě.

Life : V uplynulých dvaceti letech jste žil velmi jednoduše. Jak prožíváte volný čas ?

Dubček : Před tím, než jsem se stal profesionálním politikem jsme se vyučili mechanikem. Po roce 1968 jsem byl na tom lepší než intelektuálové a doktoři, které trénovali víc než mě. V oboru, ve kterém jsem se vyučil, jsem nechtěl najít uplatnění, a proto mě poslali na železnici do závodu nealeko Bratislava. Pracoval jsem jako vedoucí mechaniků. V posledních letech, před odchodem na důchod do roku 1961, jsem pracoval na strojích. Když jsem byl velmi mladý, pracoval jsem v továrně, později jsem začal

na univerzitě v Bratislavě studovat právo a před skončením studií mě poslal na politickou školu do Moskvy a stal se ze mne politik. Můj život je důkazem pravdivosti pohledů našich předků o tom, že Československo si zaslouží ano.

U vody nezapomínám Bratislavu má chutí a malou plachetnici. Má plavu a do dnešního dne mám velmi rád zájem sportu. Dokáži zaběhnout na lyžích deset kilometrů; jsem v dobré kondici. Má zpívám a tancuji, avšak v posloucních letech jsem neměl moc příležitosti na tancování a umívání.

Life : Do jaké míry máte možnost udržovat styky s jinými lidmi ?

Dubček : Většinou trávím čas s členy rodiny a s nejbližšími přáteli. Celou dobu jsem byl pod dozorem. Nestýkám se s mnohými lidmi proto, protože jsem nechci způsobit těžkosti. Bevtomněl let byly pod dozorem moje manželka, moji synové a celá moje rodina. Tato sledování se skončilo krátce před příchodem M. Gorbačova na návštěvu Československa v dubnu minulého roku - v rámci nové politiky? /dodal s úsměvem 100%.

Life : Má na tom záležen Gorbačov ?

Dubček : Novin. Předtím nás sledovali, potom přestali.

Life : Jaké následky museli snášet vaše manželka a vaši tři synové ?

Dubček : Moji tři synové byli schopni dokončit univerzitní studia, ale měli těžkosti najít si zaměstnání. Několik pouze moji synové, ale příbuzní všech disidentů - všechny sledovali.

Life : Čtěl byste někdy povstít zemi ?

Dubček : Kdyby mi povolili cestu do zahraničí, tak by to znamenalo pouze jednosměrný cestovní lístek, a já nechci z této země odejít. To je můj domov. Přesto však neodmítám ty, kteří odešli.

Life : Jaký je váš vztah ke Spojeným státům ?

Dubček : Moji rodiče se kdysi vystěhovali do Ameriky. Otec tam potkal máji budoucí matku. V Americe se vařili v Chicagu, kde se v roce 1922 narodil můj starší bratr Julius. Když v Slovenském národním povstání Julius padl, padl jako Američan, jako Slovák narozený v Chicagu. Když se moji rodiče vrátili ze Spojených států do Československa, byla moje matka těhotná, tedy i můj život ve skutečnosti začal tam. Majen je, ale všichni naši lidé se dívají na Ameriku s respektem, jako na zemi techniky i kulturně vysocí vyspělou.

Life : Madní roky jste strávil od střech politikálního a kulturního života. Máte pocit, že jste ve styku s lidmi Československa ?

Dubček : S řadovými občany mám velmi dobré styky. V době, kdy jsem vykonával funkci gen. tajemníka KS Slovenska jsem natyil miloy střelen. Dokonce ani ve funkci po. tajemníka v Praze v roce 1960, procházel jsem se po ulicích Prahy a mavořil s lidmi. dnes je situace stejná, je to v mé povaze. Lidé me zastavují na ulici, rozmlouvají, umavují se na me, dokonce i ti, co jsou velmi mladí na to, aby si Pražské jaro pamatovali. Při vynášení odpadků dolů na ulici vždy s lidmi rozmlouvám - jsou velmi informovaní.

Life : Jak by se měl svět, podle vašeho přání, reprezentovat Alexandra Dubčka ?

Dubček : Každý by me měl pokládat za to, co už ve skutečnosti jsem - člověkem. Jsou to z miliónů lidí, kteří žijí na této planetě. Lidé by měli ke me být vypořádat tak, jako ke někomu, kdo není nic víc, ani méně, než ostatní. Jako ke jednomu z velké rodiny živých lidí. Nic mimořádné. Jsem takový, jak me vidíte.

/Otázky i odpovědi byly přeloženy z angličtiny do slovenštiny. V ojedinělých případech se proto mohou částečně rozcházet, avšak nikoliv ve významu, ve slovy, které použil A. Dubček v interview ze přítomnosti překladatele ve slovenštině/.

CO V RUŠTĚ PRÁVU NEBYLO /z interview M. Jakše pro TĚL/

Na celém světě se interview se státníky v redakcích zkracují. Stalo se to i s rozhovorem Miloše Jakše pro americký Time.

Time bez respektu vyškrtl dlouhá, předem písemně vypracovaná odpovědi. Mysl zachoval použití vybraných vět.

Rudé právo svým čtenářům nepsalo, že tři dny před rozhovorem Miloš Jakš lyžoval v Krkonoších, nepoužilo ani několik odstavců, které naopak připadaly zajímavé americkým novinářům. Předkládám chybičky...

Time : Jaké jsou vaše dojmy z pana Gorbačova? Jak si stojí s reformou v Sovětském svazu a to nejdůležitější - bude generální tajemníkem ještě v roce 2000?

- Pana Gorbačova se velice vážím. Uvažujeme-li velikost Sovětského svazu a komplexnost úkolů, podjal se titánského pokusu. Ukázal cestu, ale bude to bezpochyby obříšný úkol těchto cílů dosáhnout. Setrvačnost společnosti je obrovská. To, co je důležité, že se mu podařilo probudit stranu. Myslím, že existují předpoklady pro to, aby tyto cíle byly dosaženy pod jeho vedením. Má ten správný vkus, aby se dožil roku 2000.

Time : Hezdá se vám ironické, že před dvaceti lety jste byl částečně zodpovědný za ukončení rozvoje reformy a dnes jste reformátorem?

- Nebyl jsem tou osobou, která to ukončila, ale byl jsem proti tomu, co se dělo v roce 1968. Viděl jsem, co se blížilo. Kdyby ten proces nebyl zastaven, byla by to pro situaci v Evropě špatná. Byla to demokracie vzhledu nahama, obklopení teroru.

Time : (okázal byste si představit nějakou situaci v této nebo nějaké sousední zemi, která by znovu přivolala sovětské tanky?

- Těžko si to mohu představit. Dnes dostatečné zkušenosti, a stejně jako v Polsku jsou tu síly, které si mohou pomoci samy. Československo bylo odlišné, je to jedna ze dvou zemí Varšavské smlouvy, které sousedí se státy NATO. Myslím, že by se věci vyvíjely opět tímto způsobem. Kdyby toho Československo bylo schopno, bylo by nejlepší, aby si svoje problémy v roce 1988 vyřešilo samo. Ale díky rozkladu vojenských a bezpečnostních složek toho nebylo schopno.

Lidové noviny č.5/1988

Co píše západní tisk k rozhovoru L. Štrouga s rakouskými novináři z 19.6.1968 :

Poprvé, co se šéf L. Štrougal premiérem federální vlády, poskytl rozhovor rakouským novinářům, několik dní před návštěvou nejvyššího státního představitele Rakouska v Československu.

V odpovědích rakouským novinářům, podle vídeňského deníku Arbeiter Zeitung, bylo zřejmé, že se L. Štrougal staví ke významné změně v dosavadním postoji pražského vedení. L.Š. platí na Západě za hnací motor reformního hnutí v Československu. Vedle zmíněného postoje při eventuálnímu porušení rakousko-československých hranic, čs. premiér naznačil změny i v cestovním styku a po vzoru dobrých společenských vztahů mezi Maďarskem a Rakouskem si sám L.Š. položil otázku, proč i nyní nemá tak intenzivní styky s Rakouskem jako Maďaři. "Kdo je tím prý viněn?, odpovídal na to rovněž hledat. Lidé si přeci navzájem mají rozumět, a není-li tomu tak, pak je na vině politika", přiznal čs. předseda vlády a pokračoval : "politika má být prováděna tak, aby se lidé sbližovali".

K současné reformní politice v ČSR řekl, že Dubček nemůže být rehabilitován, i přesto, že v roce 1968 sebral. Štrougal kritizoval jako zbytečný policejní zásah proti neoficiálnímu mírovému seslání v Praze ve dnech 17.-18.5.1968, zatímco on byl v Jugoslávii, a poukázal na to, že to sude nyní Československo, kde se to bude v západním tisku kritizováno.

Podle Frankfurter Allgemeine Zeitung se L.Š. dále vyslovil za to, aby záměry byly prováděny jak hospodářské, tak i politické změny. Československo má, podle něho, bohaté demokratické tradice a stáří je jen oživit. FNZ v této souvislosti připomíná i vyznání pro reformu nejvyšším stranickým představitelem M.Jakešem, což překvapuje, protože dosud panoval dojem, že v Praze jsou silnější síly reformně nepřátelské.

Podle L.Š. v postoji k reformám existují tři skupiny lidí. Ti, kteří jsou pro rychle uplatnění změn, a jiní, kteří o jejich zavedení nejsou přesvědčeni a konečně třetí skupina, která je pro reformy, ale radí, aby se ještě promyslely a aby se s nimi ještě počkalo.

L.Š. podle FNZ vyslovil také ještě politování nad tím, že diplomazie mezi státem a církví není uspokojivá. Zdě se ale, že i L.Š. si je vědom nešťastné politiky státu, když k tomu dodal, že i nad i čs. stát udělal chyby a zaujímal zaujatá stanoviska, a proto prý je zapotřebí více trpělivosti.

Jak se v závěru článku v FNZ uvádí, ve vědění akreditovaným novinářům bylo domněno z oficiální čs. strany "Poučení z krizových let", na které, jak vysvětluje tento přední západněmoecký liberální deník, se odvolávají pražští dogmatici, kteří se staví proti reformám a které ve svých tajemnicích OV KSČ Fojtík a Bíták, zatímco gen. tajemník M.Jakeš patří údajně ke skupině těch, kteří ještě reformy promýšlejí a váhají.

(podle agenturních zpráv státnice Allen Newbury).

Z květnového čísla Lidových novin přetiskujeme rozhovor s A. Sacharovem :

V druhé polovině dubna jsme vyložili telefonní záznam rozhovoru s nym Andreje Sacharovem, který přislíbil, že odpoví na naše otázky. To květním číslům pozdravů jsme se zeptali :

L.M. : Jedu let se veřejně vyjadřujete k různým politickým problémům, bezprostředně spojeným s naší zemí, ale velice důležitým též pro celé lidstvo. Tím jste vystoupil tak říkajíc do politiky, která podle názoru některých nezaujímá aniho s naší valemkou línosti. Co vás k tomu přivedlo ?

A. Sacharov : Vedla mě k tomu osobní zkušenost. Újazyky, kterými jsem se zabýval až nedávno nutily přemýšlet o osudech světa a mě vlasti. Mé první veřejné vystoupení se časově shoduje s událostmi v Československu v roce 1968. Byly to historicky významné události, o tom jsem přesvědčen, jaksi předzvěstí přestavby, o níž se u nás umělo tolik mluvit, a já nikdy nezapomena, že tehdy se konzervativní síly naší země svja včasování do záležitostí Československa přičinily o zánik činu vývoje. Čauřím však, že se brzy vrátíte na svou odborní činnost, a že se opři dostanete, abych tak řekl, do první linie společenského pohybu, tak složitého pro náš život.

L.M. : Před devíti roky jste jako jeden z prvních protestoval proti vstupu sovětské armády do Afganistánu a byl jste vyháněn z Moskvy. S jakými pocity jste teď přišel rozhovoru, že 15. května má začít odvoz těchto voják z Afganistánu ?

A. Sacharov : V prosinci 1979 se stala strašná chyba. Hrozná občanská válka je pro afgánský lid tragická, ale velká je i osobní utrpení desítek tisíc sovětských vojáků, kteří tam byli posláni. Hrozná neštěstí byl postižen všechny sovětský lid. Věřím z celé své duše a doufám, že 15. začnu sovětských vojáků Afganistán opouštět. To považuji teď za nejdůležitější. Je to sice jen začátek, ale domnívám se, že by to mohl být současně i začátek mírového urovnání, aby tam občanská válka skončila. To je mé vroucí přání.

L.M. : Některí lidé tvrdí a čítalo to i v sovětské tisku, že Gorbaciov nebude schopen překročit rámec systému, který sám kritizuje, pokud nebude odhalena celá pravda o osobě a politice Leonida Brežněva. Máte stejný názor ?

A. Sacharov : V současnosti se dozvídáme stále víc a víc faktů o událostech dvacátých a třicátých let. To je nesmírně důležité, protože podle mého soudu právě v této době tkvě kořeny všeho, co se odehrávalo později a co se stále ještě děje v naší zemi. Níco se začíná publikovat i o událostech z let sedmdesátých. Například se stále více dozvídáme o tom, co se stalo v Uzbekistánu. V tisku se už objevují i hlasy, které začínají spojovat to, co se odehrávalo na periferii země, s tím, co se odehrávalo v centru. Ten proces už začal. Jsem přesvědčen, že odhalení musí být celá pravda o minulosti naší země. Bez toho další pohyb vpřed není možný.

L.M. : Myslíte si, že se to týká i přehodnocení vojenského zájmu proti Československu v roce 1968 ?

A. Sacharov : Jistě. Je to důležité nejen pro lid Československa, ale i pro ustání svět. Každý národ vytváří současně nejen osud svůj, nýbrž i osud všeho lidstva. Jsem si jist, že Československý lid právě takhle pochopí.

L.M. : Četli jsme, že jste poslal panu Gorbaciovovi osobní dopis, v němž jste vyjádřil svůj názor na národnostní problémy v Náhorním Karabachu. Můžete nám říct k tomu něco bližšího ?

A. Sacharov : Poslal jsem dopis, ve kterém jsem se dotkl dvou národnostních otázek : návratu Krymských Tatařů na Krym a připojení Náhorního Karabachu k Arménii. Psal jsem, že řešení napjaté situace v různých oblastech naší země nelze odkládat, poněvadž se to týká velkého množství lidí, jejich myslí a citů, proto jsem navrhl, aby se iniciativně přihlíželo ke stanovisku rady lidových poslanců Náhorního Karabachu z 25. února, jak to odpovídá naší ústavě. Myslím, že právě jejich stanovisko vyjadřuje tužby drtivé většiny tamních obyvatel, kteří jsou národností arménské. Je nutné ovšem zkoumat názory obou stran, Azerbajdžanu i Arménie, aby se tam situace uklidnila co nejdříve.

Ústavní právo má v tomto případě Nejvyšší sovět SSSR a já doufám, že jeho dosavadní rozhodnutí není konečné, že tonení poslelní slova našich nejvyšších míst.

L.M. : Ve svém prvním veřejném vystoupení po návratu do Moskvy jste kromě stažení voják z Afganistánu požadoval také osvobození politických vězňů...

A. Sacharov : To úzce souviselo s návrhem Sovětského svazu, aby se mezinárodní konference o lidských právech konala v Moskvě. Tolem toho vznikla ostrá diskuse. Říkal jsem, že k tomu je zapotřebí splnit dvě klíčové podmínky : stáhnout vojáky z Afgánistánu a osvobodit politické, my říkáme vězně svědomí.

L.M. : O stažení sovětských voják už byla řeč, jaký je současný stav pokud jde o vaši druhou podmínku ?

A. Sacharov : V roce 1987 byla většina politických vězňů propuštěna na svobodu. To je velké událost, ale samo osvobození nestačí, za neméně důležitou považuji také rehabilitaci. V politickém i právním smyslu, aby byla znovu nastolena a zaručena spravedlnost i pro zbyvajících vězňů svědomí. Věřím, že svého cíle dosáhneme.

L.M. : Děkujeme, Andreji Dmitrijeviči, za vaše odpovědi, ale ještě bychom se vás jako odborníka v jaderné fyzice rádi zeptali, jak se díváte na výstavbu atomových elektráren v hustě nasídlených oblastech, což je právě československý problém.

A. Sacharov : Myslím si, že kardinální vyřešení bezpečnosti jaderné energetiky by znamenalo podzemní umístění reaktorů. To je zvláště nutné u těch typů s nižší bezpečností. Ale nevztahuje se to jen na Černobyl, to platí i perspektivně pro bezpečnější reaktory. Navíc, jaký typ reaktorů máme v Československu k dispozici, ale sám fakt, že jsou umístěny v blízkosti velkých obyčejných lokalit, je podle mezinárodního podzemní umístění reaktorů je z technického hlediska plně proveditelné. Náklady na výstavbu se sice zvýší o dvacet až třicet procent, ale cena vyrobené energie zůstává stejná jako u reaktorů nadzemních a myslím, že přijatelné je i poměrně nevelké prodloužení výstavby, kdyby se právě Československo stalo iniciátorem podzemního umístění jaderných reaktorů, mělo by to obrovský význam nejen pro vás, ale i pro jiné země.

L.M. : Kde teď pracujete a jakými odbornými problémy se zabýváte ?

A. Sacharov : Můžu mi stejným místě, kde jsem byl před nuceným pobytem - v Leningradě fyzikálním ústavu. Moje práce ani členství v ústřední věd nebyly formálně přerušeny. Byl jsem propuštěn a publikoval jsem vědecké články. Množím se pracovat v oblasti fyziky elementárních částic a kosmologie. To je, abych tak řekl, hlavní oblast mého zájmu. Mám ale velice mnoho vedlejších prací, která mi bohužel zabírají spoustu času. Stále jsem se po návratu do Moskvy dostatečně nedařoval, nemám prostě přivyknout novým podmínkám a času je tak málo. Ale pokouším se to zvládnout.

L.M. : Ještě jednou děkujeme za rozhovor a přejeme vám i Jeleně Georgijevně hodně zdraví a štěstí.

A. Sacharov : Já děkuji, že jste zavolali a přeji úspěch vaší novině, aby vaše práce zdárně pokračovala a byla užitečná pro vaše národy. Zdravím i všechny vaše okolí.

Litovské noviny 25/1988

Bratislava - Moskva 12.1.1988

Z rozhovoru, který poskytl tokijskému listu KE ANKITU náměstek ředitele sovětského ústavu ekonomiky světového socialistického systému Leonid JAKUBOVSKIJ.

Na otázku, zda dojde k přezkoumání vojenské intervence proti Československu v r. 1968, L. Jakubovskij odpovídal, že oficiální dokument ještě o tom neexistuje. - "Jáhu však říci, že naše strana by se dnes rozhodla jinak než tehdejší vedení, kdyby v Československu došlo k osobnímu vývoji jako v roce 1968. Současná vláda naší země by podnikla jiné akce, protože nikdo nemá právo na monopolizaci pravdy. Rozhodnutí žádné strany neměly být ovládnuty zvenčí."

A : Má se říct, že politika Brežněvovy vlády v roce 1968 byla chybná?

L. : Absolutně špatná. Politika z roku 1968 byla chybou. Přezkoumání československých událostí roku 1968 se však dotýká nejen naší strany. Také pro současný československý vývoj je to problém a pro nás to má být velká stimulativní otázka, zejména když probíhá přehodnocení přichází z druhé strany. Je možné, že to nový generální tajemník KPSH jakž takž vezme do úvahy, poněvadž základy společných reforem v ČSSR odvíjejí z reforem z roku 1968. Hospodářské podmínky jsou nyní samozřejmě jiné, ale po odstranění reformy 1968 dnešní československé vedení nastoluje podobné teze a činy. Jestliže uznáme chybu intervence a přehodnotíme celý tehdejší přístup, dobereme se společného přezkoumání tehdejších událostí. Nyní ovšem čekáme na iniciativu čs. strany. Pro nás je podstatné, že naše dnešní politika je vedená v duchu přestrojky, v níž je zřetelná skutečná rovnoprávnost a rovnost, respektování suverenity a zmítnutí jakéhokoli nátlaku. Přesné zhodnocení minulosti je podle mého soudu velmi důležité, neboť má být vodítkem pro současnost i budoucnost.

A : Podle vyjádření bývalého prvního tajemníka KSC Lubeka se Pražské jaro podobá sovětské přestrojce.

L. : S tím bych nespokojil. Tehdy se v Československu vyskytly různé síly. Nejen ty, které podporovaly demokratizaci, hospodářské reformy a přiměřené vztahy mezi stranami, ale také síly, které využívaly příležitosti k odtržení Československa od socialismu. Taková linie, která byla v lednu 1968 schválena, se velice podobá současné reformě u nás i v jiných socialistických zemích. Podobnost je tu evidentní. Vývoj v Československu se tentráz ubírá podobně jinak, ale tehdy přítomné dokumenty jsou ve svém obsahu velmi podobné přestrojce.
Lidové noviny 6.4/69

PODOBOST ČINU S ČIN ? PRAŽSKÉ JARO A PŘESTROJKA...

Jak se zdá, nemonklární funkcionář L. JAKUBOVSKIJ opět neoficiálně vyslovil oficiální stanovisko současného "středu" v sovětském vedení, když v rozhovoru pro ANKITU pokrytecky říká : "Avšak linie, která byla v lednu 68 schválena se velice podobá současné reformě u nás i v jiných soc. zemích".

Co k tomu dodat z našeho středoevropského prostoru, před dvaceti lety zvláště tehdy tanky strašné "bratřské voj. pomoci"? Ať tedy žije nové myšlení...! Myšlení, které ni v politice mezi komunistickými stranami a ženami dovozuje tvrdit, že "čekáček se velice podobá vnučce!" Pravdou ovšem je, že takové myšlení, nám reforemám komunistům chybělo a bude chybět. Ni to

NIKOD však nesejme za současného sovětského vedení právní a historickou odpovědnost za strašnou "bratřskou internacionální pomoc", která byla a zůstane nejen porušením mezinárodního práva, ale i smluvních vztahů mezi soc. zeměmi.

Proto je více než lichotivostí dnes tvrdit, že iniciativa je nyní na čs. vedení, když i ONI vědí, že toto vedení bylo konstituováno Brežněvem a navíc zatíženo anti-reformní minulostí /včetně z jejích vlastní iniciativy/ nejsou schopný oficiálně čs. orgány na pozitivní výzvy sovětského vedení reagovat.

Za této situace si čs. reformní komunisté musí uvědomit nezastupitelnou historickou odpovědnost a s plným vědomím kontinuity nezastupitelného práva z odpovědnosti před čs. lidem, musí dnes sovětskému vedení a ostatním vládám záchranných zemí připomenout jejich historický dík a odpovědnost vůči čs. lidu a jeho skutečnou dem. socialistiku.

AKČNÍ PROGRAM KSČ 1968 - PŘEDCHŮDCE DEMISTROUKY

Následoval po 10 letech takového zlamání z vývoje socialismu, jež se projevilo ve všech evropských soc. zemích v druhé polovině padesátých let. Akční program z dubna 1968 vycházel z racionální a reálný program vybudování demokratického modelu socialistické společnosti, jako předpoklad pro překonání tehdejší hluboké společenské krize.

PODOBNOST ČINU S ČIN

Kritika již před dvaceti lety ze strany našich konzervativců a jejich spojenců v SSSR i ostatních soc. zemích vytýkala našemu vedení tzv. ohrožení republiky ze Západu a plíživou kontrarevoluci, jako důsledek toho, že se vedení vyniklo z rukou útřed. výboru strany. Nostávie už z toho zůstala jen tvrzení, že obrodný proces r.1968 nemá nic společného se sov. perestrojkou. V současné době se ozývají hlasy, že zásady dnešních reforem v ČSSR odpovídají zásadám reformy z roku 1968, křičí jakés dokonce již omyl o správnosti Akčního programu z r.1968 /v důsledku jeho pojetí glosnosti to však neřítí lidem dom, ale pouze v rozhovorech pro zahraničí/ s tím, že prý "jeho vedení se vyniklo další řízení společnosti". Ale perzekuce aktivních stoupenců reforem r.1968 /nejen reformních komunistů/ pokračuje dále : v ofic. stranických dokumentech a projevech jame označování za vnitrní nepřátela socialismu, spojené s vnější nepřáteli, spolu s nimi jsou takto napadány všechny ostatní občanské iniciativy.

ÚSPĚCHY A "NEZDARY" PRÁZEŇSKÉHO JAK

Ze tří měsíců po svažení představitelů stalinistického režimu se zformulovaly reformní ofic. do Akčního programu KSČ z 10. dubna 1968, kdy byl schválen útřed. výborem. Lid přijal program s nadšením a dal se do práce za jeho plnění. V tom směru měl nchývalý úspěch, jako dosud nikdy v novodobé historii socialismu. Ihned po "vstupu vojsk" byl schválen útrnctým sjezdem KSČ. Pravda, nebyli jen stoupenci reforem, byli i organizace s odlišnými radikálními i protisocialistickými programy, klub angažovaných neustraníků, Klub K-231. To byly však jen okrajové jevy. Je třeba však důrazně připomenout, že napak nebyly vandalské demonstrace a násilnostní a střelbou do lidí, nebylo permanentních stávek, národnostních sporů vedoucích k násilnostivosti, ani policejní perzekuce. Všechny náš lid, dělníci i inteligence byli důvěrně očištěni a měli pro demokracii. Měli jme však i své vřelchosti, kteří sice pro reformy v DV hlasovali, ale záhy se z nich vyklubali ranegáti hledající spojení se zahraničím, k čemuž se dnes i ve svých pamětech přiznávají.

PRŮCHŮZ K AGRESI

Náš obrodný proces probíhal za nepříznivé situace, zejména v zemích Varšavské smlouvy. Konzervativní režimy v sousedních soc. zemích v čele se SSSR nebyly přistupny jakýmkoliv reforemám. U nich naši ranegáti měli oporu, dokonce se tehdy psalo o desítkách podpisů na požadavcích p pomoc proti "plíživé kontrarevoluci v ČSSR". Nikdy však jejich jména nebyla zveřejněna. Avšak náš lid zná své papenheimské. U nich i v sov. vedení dozrála obava, že blíží se XIV. sjezd KSČ plně potvrdí a začne právně realizovat program demokratizace společnosti, zvolí nové vedení, a to bude znamenat konec jejím vysedným funkcím. Proto došlo v noci 21. srpna 1968 k voj. agresi - k vpádu spoj. intervenčních vojsk - který ze strany konzervativců byl vyžádán a označován za "bratrskou internacionální pomoc". Tak došlo k internacionalizaci čs. obrodného procesu, který byl vnitrní záležitostí. Pro naše národy a pro náš lid to byla další z novodobých národních tragedií. Iprve třikrát dnes začíná u nás vládnout skutečná nezákonnost, zvláda a vandalské : v důsledku voj. agrese zahynulo více jak 70 lidí, naši ústavní činitelé byli odvečeni do Moskvy, kde na nich byly vynuceny podpisy tzv. Huskovských protokolů, které upravovaly cestu konzervativců do čela. Toto vedení v podstatě vládní dodnos, v čemž má patrně přímát v soc. zemích. Oni spolu se Sovětskou soci jsou zodpovědní za to, co se dalo po 21.8.1968 u nás.

VLÁDA KONTROLIZOVÁ

Od dubna 1968 nastává začátek téměř dvacetiletého neostalinistického normalizačního režimu. Provádění reforem bylo okamžitě zastaveno. Současně do r.1975 probíhá prověrka ve straně : A.Suděčka a další vna. funkcionáře a po nich i všichni další

vlastního suđení, propadli opatři, vnitřní i zahraniční emigraci, a když se dosud neprobudili, dočasné starostvé vedení se k nim přehlasilo z soc. reformátory, denně slovy "průtlakuje soc. demokracii", ale kromě opatrných reforem etno. mechanismu se nic neprohibuje. Lid proto dělá nevlídné věci, neboť ví, že u nás nemá dojít k uskutečnění lidských a občanských práv. Proze výzvy stranického vedení, aby se lid pohnul a začal podporovat přestavbu. Apeluje na křesťanské sděl. prostředky, učelce, předválečné komunisty, aby aktivně pronikli v mýšlení... Želže se však propast nedávky šíří do vlastních stranických řad...

MUSŤAŘ N.G. KATAČOVA 1907 v GSR

Po XXVII. sjezdu KSRS se přihlásilo naše vedení k ukon. a společenskému přestavbě. Návratěva M. Gorbačova měla tuto náhlnu přeměnu normalizátorů v reformátory počínat. Lid vítal tehdy s nadšením nsjv. představitel KSRS s prokmanou nadějí jako osvoboditele po 13 letech normalizace. Lidé s kritickým myšlením však očkávali, že se jako projevy budou vyznačovat aspon určitým odstupem od současného vedení konstituuvaného 3řeznávem. KLID však neočkával, že se stane pravá opak a vedení bude v kritickou chvíli zachráněno /proto mohli prosinci 1987 při známé gen. tajemníka opat vlnrát skuteční /maulové Zl. srpna 1987/. Následovalo proto veliké vystřídávání a rozčusování, ztráta důvěry - opozice vzrůstala. Současné však narůstají a sílí kritické hlasy, zejména v neoficiálních a tím nelegálních občanských sdruženích a iniciativách.

SOUČASNÉ HLASY ZE SSSR

Za sovětské strany se ozve občan názor o potřebě přehodnocení 21. srpna 1968 z pozice perestrojky v tom smyslu, že dříve by k takovému zdokonalení došlo, a že teď má iniciativa čes. strana. Tak vypadá odpověď N. Gorbacova v moskevské rozhovorů s listem L. MURAVJEVA a jeho si rozhovor I. J. JAKOVLEVSKÝHO s listem L. MURAVJEVA. MŠ i ONI však věří, že če. oficiální orgány nejsou schopny, v důsledku zatížení vlastní anti-reformní minulostí, pozitivně reagovat na sovětskou výzvu.

Z takto vzniklé situace je zcela zřejmé, že iniciativy se bude muset ujmout skupina čs. reformních komunistů, postížených nešťastnými událostmi voj. intervence a výslovně, že má k tomu plně právní oprávnění. Je to logickým důsledkem toho, že "bratrská internacionální pomoc" byla skutečným z podnětu neoficiální skupiny čs. občanů, potom třeba důlva náprava způsobeného bezpráví může být provedena podobně, zejména budou-li se toho dožadovat stoupenci skutečných demokratických soc. reformů.

Vedení SSSR a země, které si nátlakovými prostředky a posléze voj. intervencí vynutily přeručení socialistického obrodného procesu v r.1958 pod záminkou pléživě kontrarevoluce, jsou proto dleby našemu lidu oficiálními nepřáteli, jako záporní vzor nešťatelného historického útulu i z hlediska současně ideologie soc. přestavby.

Proto SSSR a ost. země, které se podílely na voj. intervenci 21. srpna 1968 do TSK budou muset co nejdříve :

- prohlásit tento čin za porušení mezinárodního práva i slušných vztahů mezi soc. zeměmi a historický omyl tehdejšího vedení;
- prohlásit společně jednání z r.1968 za neoprávněná a z.zv. Moskevské protokoly za vynucené, odstoupit od nich a prohlásit je za úplně neplatné od svého počátku
- odstoupit od smlouvy o dočasné pobyty sov. vojáků v CSSR a stáhnout voj. jednotky z našeho území.

Je zcela zřejmé, že další přetlápování kolem neustojného stavu by znamenalo pokračovat v permanentní agresi a bylo by v rozporu s deklarovanými rovnoprávnými vztahy mezi náci. Zejména.

Lze předpokládat, že formující se reformní vedení v SSSR a v ostatních zúčastněných soc. zemích brzo našo oprávněnou požadavky pochopí a pomůže tak u nás otevřít cestu k aktivitě lidí, která před dvaceti lety byla násilně potlačena a dnes by byla tak potřebná. Účelo reformních komunistů z r.1968 je v této situaci jedinečné a historicky nezastupitelné, stejně jako je neproměnitelná odpovědnost před národem za dosažení tohoto politického řešení.

Je to nezbytně nutné k obnově naší národní a správní identity, občanské rovnosti, a sociální spravedlnosti: bude to k prospěchu socialismu a skutečné demokratizace v ČSSR, ve všech soc. zemích i mezinárodním koo. hnutí.

red. + red.s.

P.S.

Už Lenin věděl, že :

"BYLO BY CHYBNÉ POUŠTĚT ZE ZŘETEL, ŽE PO VÍTĚZSTVÍ PRVÉ KŘSŤSKÉ REVOLUCE

V JEDNÉ Z VÝPĚLÝCH KAPITALISTICKÝCH ZEMÍ, SE SOVĚTSKÉ RUSKO MŮŽE STÁT

ZADOSTLÉ /V ECHNICKÉM I V SOC. SLOVNÍ SMYSLU/." Dělnická revue "revoluční" v komunismu.

SLOVO KE SPOLUPRACOVNÍKŮM

Když před deseti lety vznikla a do veřejného života vstoupila Charta 77, jevíla se mnohým jako akvínas snůlů. Její ideály se sice těšily obecným sympatiím a respektem, mnohdo však věřilo, že se lze v jejích duchu účinně angažovat prostředkem rozdrobené a špatické společnosti a tvář v tvář moci, která potlačuje jakoukoli důraznější kritiku.

Deset let, které nás od vzniku Charty 77 dělí, přineslo však mnoho změn. Mění se společnost, mění se poměry i politické ovzduší v naší zemi, mění se leccos i v mezinárodním měřítku. Nejsou to sice změny zásadní, ale jsou to změny viditelné a jsou to někdy i změny k lepšímu. Na jejích pozadí i hodnoty, které Charta 77 připomněla a o něž se zasazuje, získávají nový význam. Dnešní doba je aktualizuje, bojuje s ní se dneska už nezdá tak nerozhodný. Život sám se opět hlásí a slovo a stále zřetelněji vyjevuje, co potřebuje k tomu, aby se mohl rozvíjet a čelit svému ohrožení.

Uvědomující si tento posun, obracíme se v den desátého výročí vzniku našeho sdružení ke všem svým spolupracovníkům s výzvou, aby pochopili historické možnosti této chvíle a aby ji využili k prospěchu našich národů.

I představitelé naší moci se hlásí občas k demokracii, spravedlivosti, veřejné kontrole svého výkonu. Bývají to ovšem jen prázdné slova, za nimiž se skrývá diktátorské svévolí, a proto si společnost zvykla nabrat je vážně. V poslední době se však zdá, že alespoň v některých těchto projevech se odráží vědomí, že změny jsou nutné. Neplodná strnulost současného politického a hospodářského systému, zrovnávání za výpělými stěží, mezi něž jsme dříve patřili, nedostatečné uspokojování mnohých potřeb a požadavků, to vše je stále zřetelnější, dočasně stále tlíživěji na každodenní život lidí a probouzí reakce po zmatku. Nakonec i samé tyto změny je po všech dosavadních zkušenostech zřejmé, že to vůlejší demokracie. Velké rozdíly jsou pochopitelně v představě o tom, co to konkrétně znamená, totiž jakým směrem jít, jak rychle a kam až.

Ať už jsou na to názory jakékoli, jedno je jasné: Vykráčení k větší demokracii by pro naše národy nemělo být krokem do neznáma. Máme se o co opřít, máme své vlastní demokratické tradice. Už první československý prezident spojoval náš stát s ideou demokratické samosprávy a sociální spravedlivosti. Jiný způsob tyto ideje ožily po druhé světové válce. V radikálně nové vnitřní i mezinárodní situaci se pak významné demokratické impulsy a projekty objevily znovu v šedesátých letech.

Nabízíme a nikomu nevnučujeme nějaké definitivní a jednoznačné hodnocení těch či oněch historických dějů nebo činů. Vybízíme jen k neoficiální diskusi o nich a k hledání skutečných poučení, která si z nich dnes máme vzít. Zároveň si však myslíme, že spory o minulost by neměly odvádět mysl společnosti od živých otázek přítomnosti. Na demokratické tradice nejlépe navázeme, když se pokusíme dobrých předpokladů, které se ve většině našich národů vytvořily, vyčistit vakutku přežitků. To znamená bez předpoklů, bezatřetí ideologických a prestižních ohledů, s porozuměním dnešní situaci, s vnímavým zřetelem ke všem dobrým a špatným zkušenostem, které soudobý svět nabízí, s fantazií, odvahou, ale především se snahou dívat se dopředu.

Nevíme samozřejmě, kdy a jakým způsobem se obrátíme směrem v naší zemi uskuteční. Víme však, že dříve nebo později se uskutečnit musí. A víme také, že osud této země nezáleží jen na politické moci a že ani její vlastní podmínky nezáleží jen na ní. Čím více záleží na tom, co uděláme ve všichni, co udělá společnost, ožijí naděje jen vlády a žádná vláda nemůže úplně pomíjet to, co dělají občané. Demokracie není něco, co jedni dávají druhým. Je to něco pro všechny. Všichni se jí musí znovu a znovu učit. Na nás všech záleží, kdy a jak výrazně se pohne dobrým směrem sama politická moc.

Úkol, který z toho vyplývá, je zřejmý. Vyměňme se konečně ze své pohodlné ulevěnosti osudu. Přestane čekati, co udělají jiní, udělejme něco sami. Prohlašujeme se zprvu, napřed jako pocitu nemoci, překonáme svůj strach. Čím více bude občanů, kteří se o to pokusí, tím méně bude i důvodů ke strachu, protože tím těžší bude oprávněný postoj trestat. Každý z nás může odvahou, kterou v sobě nalezne, přispět k tomu, aby se ani ostatní nemuseli tolik bát. Smyslný život neoficiálního občanského vládní, o ten musí občanská moc a demokracie sami usilovat, musí ne hledat sami v sobě a vytvářet všim, co bezprostředně účinné, tedy i tím, jak se vztahují k svým věcem.

K tomu to vyzýváme, není nic jiného a nic víc, než občani stát se občany v plném, tvořivém a nejsilnějším slova smyslu. Bez občanství není a nikdy nebude demokracie. Občanství však není pouze statut. Především a hlavně je to určitý lidský postoj. Jsme lidé skutečně svobodní a důstojní občany, vědomí si své spoluodpovědnosti za stav celku a jednání s ním, záleží tedy ve velké míře na nás samých.

Ústava, Všeobecná deklarace lidských práv, Charta OSN, mezinárodní pakt o lidských právech. Závěrečný akt z Helsinky, to vše může být jen bezcenný papír, tak velmi konkrétním a zavazujícím měřítkem a vodítkem. Zde to bude tím či oním, opět nezávisí pouze na vládách. Na všech nás je, jak vážně tyto normy přijímá, jak je naplňuje, jak je uctívá, jak dalece je promítá ve živoucí skutečnost. Domníváme se, že douhá dozrálá k tomu, aby dala si i v československu tuto pravdu znovu a naléhavě připomenout a abychoť se s novou energií pokusili v jejích duchu jednat.

Kdybychom jen čekali, až se společenské rozpory natolik prohloubí, že si katastrofální běh věcí vynutí nějakou změnu, byli bychom zemi proto sobb. Na jejich prohlubování a na těžko předvídatelné důsledky výbuchu, k nimž by jedného dne mohly vést, bychom doplatili všichni.

* * *

Často je slyšet otázku, co dělat. Je to otázka po tom, co konkrétního, účinného a reálného může prostý občan dnes udělat pro zlepší všeoobecného stavu.

Úkol, přijmout vážně a zkusit vážně naplnit své občanství, otevírá podle našeho mínění dost zcela konkrétních možností.

Všichni můžeme hned zítro začít říkat pravdu. Nelen čina, ale i na pracovištích, při společenských setkáních, na nejrůznějších schůzkách. A to nejen pravdu o běžném životě, který kolem sebe vidíme, ale i o jeho příčinách. O špatných vedoucích, kteří, opření o svou bezvýhradnou politickou loajalitu, mohou beztrápně páchat jakékoliv škody. O neprůběžném způsobu hospodářského řízení a rozhodování. O iluzornosti a formálnosti plánů a bezúčelnosti plnění nekonečné řady jejich často zcela protichůdných ukazatelů. O neuvěřitelné neschopnosti centrálního řízení výroby reagovat na živé potřeby společnosti, o nepochopitelné a všem tolerované prodávěčnosti největších průmyslových podniků a o marnění energií v neefektivních průmyslových odvětvích, a samozřejmě o té hrozné obrovské byrokracie, která požírá nenávyratně tak velkou část výsledků lidské práce a přitom tuto práci ještě navíc všeoobecně komplikuje a marní.

Všichni můžeme vzít vážně svou odborovou příslušnost, domáhat se svých formálně vyhlášených a nerespektovaných práv, volit do odborových orgánů nehrozně hluchoněmý skutečně vůle pracovních, po svobodné diskusi vybrané zástupce a ne jen odjínat doporučení, za poddajnost dobro odměňovaní byrokraty. Všichni můžeme žádat za sporných odborových praktik i pravidel. Odbory nemusí být jen rozdělovatelem rekreačních poukazů a účelů sociálních výhod. Nemusí být jen poslušným náhončím zaměstnavatelů, ale mohou se dožadovat skutečné a samostatné účasti na hospodářském rozhodování i na sociální politice. V mezních situacích mohou své požadavky podpořit i tradiční dělnickou zbraní, stávkou. Právo na ní je zakotveno v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Všichni můžeme vytvářet v různých prostředcích neformální politická fóra, otevřená svobodně výměně názorů, využít k tomu existujících příležitostí a vytvářet nové. Na takových fórech by neměla existovat žádná politická tabu a nic by nemělo stát v cestě ani kritice takových úkazů, jako je všemocní stranický sekretariát.

Můžeme se dožadovat pravdivých informací, přát pravdu do existujících sdělovacích prostředků a vytvářet si případně nová ohniska o způsobu svobodné výměny názorů. Každý podnik či závod by mohl vydávat noviny, v nichž by se svobodně psalo, kdyby se o to pracující skutkem vážně zasadili.

Všichni víme, jak katastrofální je ekologická situace v naší zemi. Proč a tom ale mluvíme jen v soukromí, proč se na veřejnosti mluví jen o desetině těchto problémů, a proč se téměř nikdy nemluví o jejich skutečných příčinách? Utvořit všude, v nejrůznějších prostředích a na všech úrovních západní diskusi o ekologické situaci lze hned a dokonce bez velkých rizik. Odpovědnost k budoucí generaci by přitom měla být přirozenou páteří takové diskuse. V situaci, kdy si je jist spravedlností své pře, může každý přiklonit strach z nadřazených, z policie či státní byrokracie, všichni mohou ty, kdo se o to pokusí, svou solidaritou nejen morálně podpořit, ale i ubránit proti svévoli útoku.

Existuje hodná práva, od práva shromažďovacího až po práva na svobodu projevu, přesvědčení a vyznání a výkonu informací, která jsou sice formálně zaručena, kterých v však ze strachu z možných následků lidé nevyužívají. Proč jich tedy nevyužít.

V naší zemi údajně vládne diktatorská vláda. Nikdy nebylo toto tvrzení /oficiální/ v tak hrozném rozsahu se skutečností, jako je tomu dnes. Vyšší a nejvyšší političtí činitelé se pohybují po této zemi obklopeni policejními strážci v autech s nepřístřelnými skly a s nemorální absolutní předností v jízdě. V zájmu jejich blůhů kým ohroženého bezpečí musí ustoupit i těžce zraněný odvozený sanitkou do nemocnice. Mají své spotřebitelské vynody, zvláštní dozavatele, zvláštní služby, zvláštní zdravotní péči, zvláštní a tajemné příjmy. Jejich moc je vyhovuje počtem privilegií a v poměrech, kde je pro normální občany tak svízelné tolik věci zakřížiti či dostat, je pro ně cokoliv záležitostí jednoho telefonického rozhovoru. Dokonce i to, aby jejich méně plně dítě prošlo bez problémů všemi zkouškami na vysoké škole.

Nechceme vyvolávat nenávisť nebo závist. To nejsou dobré impulzy k cestě za demokracií. Mluvíme o tom proto, abychom zdůraznili, jak hluboko se mnoho vedoucích činitelů oddělilo drobným obličím. Dokud bude toto oddělení trvat, budou všechny demokratické snahy narážet na odpor těch, kteří se budou bát o své výhody. Proto by měla společnost na tyto neopodstatněné výhody trvale upozorňovat a dožadovat se jejich zrušení. Mění se budoucnost v zájmu zdravějšího společenského života iedčehož ze svého pohledu sřici. Je to i v jejich zájmu. čím více budou oddrženi od společnosti, tím více budou vládnout a tím hlubší může být jednou společenská krize, před kterou budou bezradně stát.

Učitelé by měli učit pravdu, měli by vyučovat v souladu se svým svědomím. Měli by vystupovat jako občanský státní vychovatelé, kteří se nepřizpůsobují poslušně nějakému problematickému pokynu shora. Zároveň je přece možno respektovat a přitom si před žáky a studenty uchovávat vlastní, nautražený úsudek. Při základní lidské solidaritě se učitelé mohou bránit případnému pronásledování.

Věřící občani by se neměli bát chodit do kostelů a neměli by skrývat svou víru. Duchovní by má lí plnit své poslání tak, jak jim to nařizuje jejich svědomí a přesvědčení. Měli by se bránit, když církevní tajemníci zasahují protiprávně do výkonu jejich duchovních funkcí a když někteří zkorumpovaní představitelé církví toto počínání kryjí.

Jak svobodná bude kultura, záleží opět především na kultuře osob. Hlavně na jejich tvůrčích. Svobodnou tvorbu neažije nikdo nikomu zakazovat. Zakazují si jí sami jen ti umělci a vědci, kteří se bojí o své postavení, o své možnosti. I oni tedy mohou zlepšit výrazně obecnou situaci. Bohou překonat svůj strach a tvořit svobodně. Největší duchové české a slovenské literatury do dokázali, i zde je na co navázat.

Jsem přesvědčen, že kdyby naše společnost začala více a vynalézavěji využívat i těch několik málo existujících možností, na které jsme tu upozornili, významně by se změnilo celkové společenské a politické klima.

A lepší klima je dnes hlavní a možná jedinou cestou i k lepšímu hospodářskému a politickému systému.

Jsem proti nenávistným bojům, štvavnicím, novým rozkolům, revanšismu a mstám. Jsem pro demokratickou diskusi v důlné atmosféře spolupráce všech občanů a společenských sítí. Víme, že úplná shoda všech se všemi není nikdy možná, a napalíme si ani, že by byla k něčemu dobrá. Domníváme se však, že i odlišní se mohou navzájem respektovat jako lidé a jako občani a v klidné, vášnivé či trpké vzpomínkami napodbarvené rozpráhlodat to, na čem se mohou shodnout. Po všech tragických událostech a otřasech posledních desetiletí spatřujeme jedinou perspektivu ve skutečném národním sjitění na demokratických základech. Nechápeme je jako opatrné míření o čemkoliv a k čemkoliv. Chápeme je jako věcné a tvrdé hledání východisek pro celou společnost.

Domníváme se, že nesdílení názorů proti všemu zlému, tolerance, shoda, snaha najít rovnováhu i jinou názoru a trpělivá vytvrzelost jsou těmi nejlepšími nástroji, kterých může naše společnost užít v následujícím boji za svou emancipaci, za společenskou obnovu a za demokratické počínání.

Charta 77 nikdy nesledovala nijak svůj partikulární politický zájem. Její věc je věc celé společnosti. Proto ani dnes od nikoho nežadáme, aby rozšířil nebo veřejně podporoval naše společenství. Charta 77 není a nikdy se nepovažovala za jedinou naději pro tuto společnost. Vyzýváme občana k něčemu jinému a důležitějšímu. Aby se vzpamatovali do své svobody a uvědomili si nedějopisný obsah hesla, které bylo dáno do vínku modernímu československému státu : PRAVDA VÍTEZÍ !

1. ledna 1987

Jan Litomiský, Libuše Šilhánová, Josef Vohryzek
mluvčí Charty 77

Martin Palouš, Anna Šabatová, Jan Štern
odstupující mluvčí Charty 77

Jiří Hájek, Václav Havel
první mluvčí Charty 77

PŮVODNÍ KAPITOLA • Ladislav Hejdišnek

... Rozpad Rakouska a vznik demokratického státu nutně znamenal pro katolickou církev otřes, na který reagovala s nedůvěrou a odporem. Mocháms-li stranou motyvy zachování církve a zřítel jejího postavení hegmona, musíme si připomenout oficiální ideologii, často dušně hlasící o navazování na konstitutivní a reformaci. Jen málo část katolíků byla schopna se s novým státem vyrovnat a hledat si v demokracii své místo. Nabylo málo těch, kteří v době kolem brichova počítávali i jistě zadržujícími; protože republiku nesílivali a o skutečnou povahu fašismu, a níže si náhrádko zaskočovali, neměli dost panství.

Už v průběhu okupace se ale věci začaly měnit. I nejzmetenější rychle vystří-
zlivěti. Špar proti nacistické zemi se vyžádali značné oběti i mezi katolickými
laiky a dokonce kněžími; a to mělo dvojí důsledek. Na jedné straně se katolíci nejen
podstatně přiblížili, ale skutečně zapojili do národního života, a na druhé straně
tak byli také ostentativní stávkami chápání a přijímání. Nezhoubnějším obdobím však byla
paradoxně léta padesátá, která znamenala pro české množství katolíků represe a
utrpení, jakých po státní nezávislosti. Právě v tomto období byla dovršena národní
rehabilitace katolíků a katolická církev v českých zemích. Druhý vatikánský koncil
vyvolal hnutí pokorně obnovy také u nás, demokratická společnost umožnila ka-
tolíkům, aby obnovili nejen své sebevědomí, ale aby se začali společensky i politicky
uplatňovat a otevřeli se v duchu akceptace jiných církví a v duchu nyní ušlech-
tělého progresivního proudu nízkokřesťanským. To naprostě zhroutil reformní ko-
munistického hnutí jako následku vojenské intervence a upravení protireformní reakce
a po odpadnutí milého, ale do té doby nemělo významného protestantského tábora zůsta-
la katolická církev či spíše katolická složka společnosti jedinou společenskou silou,
která se nenechala zahnat k útupu.

Katolicismus je u nás jediným společenským divem, který v posledních dvaceti
letech nepřestal být v pohybu, a to v pohybu velmi správným směrem i za velmi ne-
příznivých okolností. Přestože by bylo možno k jednotlivým formulacím i k celkové
konceptuální podobě říci i něco kritického, nemůžeme uniknout to podstatné: jde o lai-
ckou iniciativu a laici se tu hlásí ke slovu a chtějí být při tom, až dojde ke jedná-
ní. Tento napochybně demokratický prvek představuje celou záležitost jako omluvně
důležitou. Bezpečně říká na tom, že současná politická vedení na navazování rozho-
nání připraveno; překvapilo by nás spíše, kdyby tomu bylo jinak.

Dnes existují v naší společnosti dvě více nebo méně vnitřně strukturované a inte-
grované společenské a v širokém smyslu politické síly: komunisté a katolíci. Obě ty-
to části společnosti jsou značně zatíženy svou nedemokratickou minulostí, ale obě
jsou v přítomnosti konfrontovány s nutností podílet se na demokratizaci společnosti
a také se vnitřně demokratizovat. Naše národní budoucnost je neměnná a neuplavitelná
bez těchto významných složek; je národním zájmem, aby demokraticky smýšlející komu-
nisté a katolíci našli cestu k rozhovoru jak mezi sebou, tak s ostatními demokratic-
kými silami země. Žijeme dnes zase jednou v historicky neobvyklé situaci. Na po-
řádku dne je kulatý stůl a dialog, z něhož nebude vylučován nikdo – sta se vyjádří
ten, kdo dialog odmítá. Demokratické látko není se ani spolek a jasně a otevřeně pro-
hlásit, že chtějí navázat život spolu a ne proti sobě, že se navzájem chtějí respektovat
a že chtějí o prosazení svých cílů a programu, kterých se pochopitelně neshodají
vzájem, bojovat čestně a otevřeně, bez postřanních úmyslů a s respektem k lidským
a občanským právům svých partnerů a protivníků.

Něme-li se ubránit novým katastrofám, potřebujeme právě dnes nové katolické
mládež, přínášející máli velmi komplikované věci.
Lidové noviny 2.4/88 – krátké

KDYŽ UŽ ČAS OPONOU TĚMNE ?

Pokračujeme v zveřejňování rozhovoru s Jaroslavem Šabatou ze sanitátové publikace "Obsah" a vybíráme části věnované událostem v konci srpna 1968, vedoucím k rozpadu reformního vedení strany na čele s A. Dubčekem :

Považujete polednový obdobný proces za chloubu našeho hnutí ?

J.Š. : Chloubou našeho hnutí je vysočanský sjezd - sjezd delegátů mimořádného sjezdu, který odmítl intervenci armád zemi Varšavské smlouvy ve velké, vpravdě státnické stylu. Sešel se 22. srpna 1968, tedy den po vstupu vojsk.

Chloubou osmačedesátníků však neníže být to, že všechno, co bylo s tímto sjezdem spojeno, všechno poznání a odhodlání, jež se promítlo v jednání tohoto sjezdu, bylo brzy roztrženo na všechny světové strany a to ze jejich vydatné pomoci.

Prožíval jsme rok 1968 jako mladý muž na ulici, a proto bych teď měl radost z co nejkonkrétnějšího detailu, z takového " pohledu na dějiny šeshyrlou" ?

J.Š. ...Začalo to v nejjasnějších ranních hodinách v úterý 27. srpna 1968. V noci z pondělka 26.8. na úterý se vrátilo Dubčkovu vedení z Moskvy. Zdeněk Mlynář, který k němu patřil, byl pověřen tím, aby zajel pro několik osob reprezentujících vysočanské "uskupení". Oficiální stranické vedení či jeho část s ním musela a chtěla jednat. A tak jsme jeli na Hrad. Když jsme se rozjeli, zeptal jsem se Zdenka Mlynáře, aniž jsme násilně otočil hlavu dozadu auto : "Tak co?". Zdeněk věděl nač se ptám. Když před třemi dny odlétal do Moskvy, mluvili jsme o tom, že čs. strana může přistoupit na jakýkoliv kompromis, ale naši uznat vysočanský sjezd za neplatný. A teď v autě odpovídal : "Bude ť se zlobit, sjezd jsme prodali".

Zní to nyníčky, ale řekl to očividně nešťastný člověk, který tužil nestaze osudový ráz toho, co se stalo.

Na Hradě jsme chvíli čekali. Vlastně jsem nevěděl ani na koho. Potom přišel Josef Šarkovský. Usedl jak mlozený. Když se pokusil promluvit, vydral se z něho jakýsi vzlyk. Jen s obtížemi přemáhal pohnutí, podobně jako Alexander Dubček v rozhlasovém projevu předneseném o nějakých deset hodin později.

Hmatatelně jsem cítil, jak je Josef Šarkovský ponížen celou situací i rolí, která mu právě připadla. Ale mnoho soucitu jsem ze sebe nevykřesal. Byl jsme rozněván. A tak ve mně začalo narůstat zarputilé odhodlání, nemluvit, ať se děje, co se děje.

Příležitost přišla v sobotu 31. srpna. Večerní zasedání ústřední výboru zahájil Alexander Dubček projevem, jenž ujišťoval, že jeho vedení od polednové politiky neustoupí. To bylo v pořádku. Jenže po Dubčkově dostal slovo Josef Šarkovský, aby přečetl "moskevský protokol". To, co jsme slyšeli, nás vlastně nemohlo překvapit. Ale díky protokolu byla taková, že nám vyrazila přece jen dech.

Tento soubor závěrů z moskevských jednání probíhajících několik dní a končících 26 srpna 1968 vyzněl jako naprosté porušení zásad polednové politiky; nepřítel československé vedení zavazoval opustit jeho vlastní akční program z dubna 1968. František Kriegel, který protokol nepodepsal, namluvil o něm jinak než jako o "moskevské distátu". To bylo ovšem později - v době, kdy nás dohromady svadla společná nespokojenost nad stavem mysli, který v posrpnovém vedení převládal.

Při vlastním jednání na Hradě vyjádřil pocit Karel Kosák o přestávce lakonicky : "údivení".

Nejhorší přítom nebylo ani tak znění protokolu, i když to také bylo důležité. Nejhorší bylo to, že Dubčkův projev byl samozřejmě určen veřejnosti, kdežto moskevský protokol jí měl zůstat samozřejmě utajen. V úterý 27. srpna náma o nám ostatně nebyla řeč.

Po hlavních projevech jsem vystoupil na tribunu k řečnickému putíku jako jeden z prvních. Zřejmě nikoli jen proto, že jsem se tak brzy přihlásil. Bezpochyby to patřilo k naší. Zasedání bylo plánováno tak, aby bylo ukončeno co nejdříve. Proto také začalo až večer a skončilo nadlouho po půlnoci.

Mluvil jsme krátce a spatra. Reagoval jsem bezprostředně na to, co už bylo řečeno v diskusi přede mnou. Zvláště jsem polemizoval s generálem Rytiřem, který heroval pro "internacionální pomoc" a Dubčkovu vedení vystavil nedůvěru. Rozvedl jsme ale jen to,

Z u v o ř a j e m o překládá články Starého Komunistického dělnického frontu od Jevgenije Jevtušenko, která přinesly laosťerské novosti 12. června 1933.

Všude od jakéhoho titulu NESTRAJNOST je fotografie autora a celý dokument je uveden bez komentáře redakce... text je zřejmý politický manifest neustraníků a je zároveň politicko-etický spisem většiny - neustraníků na venčinu - strany a nově a spravedlivě rovnosti a morálce ve společnosti, jako základní podmínky úspěchu přestavby - přestavby.

Závaznost etického náboje a politického dosahu neoficiálně historicky jedinečně paradoxní správnosti a prohlášení USA číslo 100 z června 1932, kterou také uvádíme na jiném místě.

STRANA NESTRAJNOSTI

Jevgenij Jevtušenko

Ještě taková partija. Tato strana nemá politický ani občanský či etnický vliv. není organizovaná a v tom je její slabost, ale není přerorganizovaná a v tom je její síla. Strana neustraníků je silně tím, že nemá numeričtější. Strana neustraníků nerozumí nikoliv jakýsi společenský plán, ale pouze ty, kteří spolu s nejlepšími členy strany dnes vstupují v neorganizovaný, ale reálně existující Lidové fronty pro-
středky.

Tato Lidová fronta není pouze frontou odporu proti byrokracii, ale fronta proti ni. Je to fronta boje s temnými příznaky minulosti, aby nebyly vzdušnými v současnosti. Je to fronta boje se takový život v naší zemi, aby se nebudeme muset zbytečně za nic nemohoucího namáhat. Bez naší podpory strany neustraníků nemůže strana komunistů v tomto boji zvítězit. Strana neustraníků je počáteční než strana komunistů a je silnější, ještě nikoliv ale zabezpečující historickou sílu.

Ve slově "neustraník" složí afekční kádrových kerol pro ně odstranění slova "neovládání". Ale historie ukazuje, že mnohá její tragedie a zločiny vznikly zne-
vůli výrazu "ovládání" a tak zvaní lidé "neovládání" se často mohou obzvlášť jako hrubá chyba. Slovo "byrokracie" snadno ovládnutý je v podstatě nepatriotem, neob-
zvládnutí - to je boj proti vlastním lidem. Slovo "ovládání" vlastně vyko-
nání ani při své bezpartijnosti není neustraník, neob-
zvládnutí lidu.

ani stranictví, ani neustranictví není ještě právní určení člověka. I strana je malá společenská plánovací. Z důležitosti je si zjevně výrok: "Strana je avantgardou dělnické třídy". Ale tato formulace v žádném případě nemůže číst jako neochotnické zařazení každého členu strany v avantgardu a každého neustraníka k zadnímu voji. Strana by také měla stranu, ale jak je to ne zařadit pouze v avantgardu straně. Stranická legitimace není ještě žádná osvědčení o pokračování společenství, a čistě svě-
dost. Stranická legitimace není o tom, že má být prvním de prvních časů naší so-
ciální, neboť pak by se mohly první řady, ani by to byly upozorňovat, stát tím zá-
kladní. V takovém případě podle tvrdění ale správně vyjádření jasně, strana se musí
nově, bo-
žet, do-
stát se v této nové síle - a to do nové formy, která
zavěruje. Je to pozice hloupá, zastaralá a smutná. Ještě na oslavě naší mladosti, 23.
června 1933/.

Vrátíme se k výrazu "avantgarda dělnické třídy". V minulosti s vlastní společností se tento výraz rozšířil, neboť tato inteligence není nějakou elitou od dělnické třídy oddělenou, ale přestává být duchovní dělnickou třídou. Inteligence není sice své krevné vzájemné odělní, ale zato je s ní v ústí. Částečně bezpartijní (holkovský, Vavilov, Čajmov, Andrej Platonov) byli avantgardou duchovní dělnické třídy? Je možné vyloučit z avantgardy dělnické třídy ty bezpartijní akademiky, kteří statečně vstupovali do otrávené zóny činnosti? Je možné vyloučit z avantgardy dělnické třídy bezpartijní učitele, lékaře, zámožní sestry máto, lékaře, bedivé, krystalický pozitivně čistě, jakož i ruské procházka s milými ruskými při jeho vlastní královské výpletě? Částečně ani dělnickou třídou celá je vrstva pracovních, která se kloví pro nejvyšší posilu i slova "ne-
žaluje" /žaluje/ jakýsi cit k této vrstvě. I když bez stranické legitimace - ne-
má-li v avantgardě?

Částečně nejsem ověřenou důvěrou třídy naší nejlepší spisovatelé, umělci, herci, a jejich umění životě kolují zvlášť, osobně legendy? /A zvlášť je, když řeknu - průměrný výdělek člena svazu sovětských spisovatelů činí 100 rublů měsíčně, a naše rolnictvo tak málo strádající a požívající, jako umělci a synové si přes všechny národnostní utrpení uchovávali lásku k práci a stejnou řádnou se stejnou zručností - zkrátka - částečně naší ověřenou důvěrou třídy proti přichází ze západu a šlobrak, z nichž mnozí ani hrst živé zemi v dílnách nechtěli, měli už jenom někdy pouhý vnitřní smysl, jak orat a sít, čímž bylo rolnictvo postaveno do situace jakási nižší třídy ve srovnání s dílníky.

Mezistátní rolnictvo se dokonce zaskrývalo přisvědčovalo v předvedení vlastních členů Marie Šimčenkova a Nikolajevy Nachanov, filmy typu "Vinaři i posludci" /obavatelé vojáků a partyzánů, "Kobzaři kozáci". To všechno bylo i vynikající umělecký materiál Alexej Šichanov, harkovský sdílejší od rovnice rozličné klasiky a vyznívající "anabaz" do podoby společenského menšího, zpodobujícího vlivu diktatury proletariátu. Diktatura proletariátu byla ve skutečnosti zmačána diktaturou byrokracie. Fráze "strana - svoboda, ráda dělnické třídy" se stala lícovností v ústech Stalina a jeho kruhů, neboť utlačování stranické a nestranické umělců strany i lidí. Vlastní směr strany odpovídá vzhledu strany umělců. Když Stalín Kalitovov si vyprávěl, že se Stalínovi vlní filmy americký film o straně pirátů, zaskakující se ve své kajutě a krajítko sice se sebou šakoy. Brál figurkami jiných pirátů, ručně vyrobených ze dřeva chytě. Když starý pirát měl program figurku ze šachovnice, přebíjel tím nepřítelům souperce. V závěru filmu zůstal pirát osamocen a s šťastným smíchem, přitáhne si z lavičky, mluvil kroak na levoce, který se z ní vyvrátil. Stalín, aniž by dal na neschůbu prosby členů politbyro, že jsou unaveni, donutil je sít se na film dvakrát po sobě. "Pauza film...", řekl s lehkým úsměvem.

Stalín tím, jak nílil nejlepší revoluční hrdy a pak mnohé z těch, kteří je zničili, ovládal aparát vojenských metod, ale současně jej podlécel různými privilegii: speciálními prodejními, peněžními příplatky, chatami, osobními auty a dokonce "diplomatickými oválkami" /činí se pakety - speciální odměny každý měsíc na zvlášť nejvyšší zdanění/. Stalín a jeho kruhy, sami se rozkládají, nemohli rozkládat i strany. Bezdělní sketismus, skromnost, nezálibnost Stalina je lávou legendou. Strany umělců, talentovanosti členů strany katastrofálně podlé. Přijímání do strany 1941/42, kdy ve chvílích smrtelného nebezpečí, lidé odcházeli do boje psali: "Pozdravujte mě za komunisty", bylo osvčující záchrannou. V době války se hranice mezi straníky a nestraníky stírala - všichni byli ve straně společného vítězství. Ale po vítězství se rozšířil ve vlně na odpovědné místa mezi straníky a nestraníky začal znovu silně počítat. Do strany zůstali stále více pronikat kariéristé. Mnozí talentovaní lidé nechtěli vstupovat do strany, protože souhlas s možností rychlého povýšení to znamenalo i větší závislost, zatroulení.

Do dvacátém sjezdu se do strany vlnily nové vlny s nadějí, že ve straně budou aktivně pomáhat demokracizaci. Namísto to umění. Někteří se zlozili, nacházeli se zvlášť, zradili. Ale ti nejpočetnější a zvlášť smíci a někdy skřípající zuby student, navzdávali se naděje na revoluční přestavbu, měli ji v sobě. Právě tyto lidé ohrnili koraďlo loď vlastní z bahna stagnace do otevřeného moře glasnosti. Ale mnozí i sami zbabuili a očekávat od nich zálibení ve vlněti glasnosti nelze - co je dobré bude z paluby odplaveno. Takovito vyčítavější zbabuili jsou i mezi buzpantijskými.

Čině rozdílů neprochází nyní mezi straníky a nestraníky, ale mezi hlavními ze parastrojky a jejich samotnými. To rušim samotně byl naposled dopis takto psané Niny Andrejevové. To jejich ruce se pokoušely vstoupit film "pokání" a zcela nezávisle televizní film "Proces". To jejich ruce se snaží zadržet druzstev daně a vztahující jiných oznamování. To jejich ruce tajně zabíjí antisemitismus vplavulim, toho se tak bojí - proč zadržují druhé? Proto, že v podstatěch glasnosti se má přelovit hrozba silné závislosti - nadělníci jejich nadání, nové znanosti a řízení.

Ve straně vlastní vedoucí míst je stále více talentovaných lidí, kteří přicházejí proto, aby pomohli přestavbě, jsou i uvnitř strany proti tomu, kdo ji zatroulí.

Ale hlavní /svěcový/ balast karieristů existuje a bude se straně existovat. Samozřejmě vzhledem k výše uvedenému se sluší i společenské tlaky, zejména nikoliv se zúčastnit, ale s červanou knižkou strachů litit. Strana sílně, když je její členstvo chráněno před rovnoprávností v soutěži s bezpartijními. Proč by nemohli být nestraník jedním z návrhů předsedy Rady ministrů z redaktorů centralistů novin a časopisů je pouze jeden /bezpartijní - S. Litvin. Je to tak, že naši pracovníci budují dva různé socialismy: jeden pro straníky a druhý pro nestraníky.

Část strany nestraníků jsou věřící. O významném svátku světové kultury, tisíciletí christianizace ne ví, se vedoucí představitelé pravoslavné církve setkali s vedoucími představiteli naší strany a vyjádřili svou podporu přítomnosti. V listech jsou zapsána vnošená slova o svobodě náboženského vyznání. To je jistě je svoboda náboženského vyznání dotazní, jak je nezávisle jakýmkoli orgánem dotazní věřících. Vyjadřování z korespondence, že strany ne ze víry, ale ze pouhou návštěvou kostela, ze smutku a oltáře, že křesťanství zastaralé - je to rudiment dvacátých let. Pokud jde o stranu bezpartijních, sopak nemůže být člověk věřícím v Boha a současně věřícím v socialismus? Evangelium státní musí být spojen se svobodou náboženskou, historie vyvrátila vulgární teorie a ukázala nám, že religiozita se může sloužit s vlastním náctvím, s občanskou odvahou. Ruská pravoslavná církev, zejména naši vojáci, sbírala prostředky na obranu věrných svatozářích prstenů věřících. V Irkutské synagoze je stěna s věřícími, kde jsou v aramě vyřezáni jména věřících židů, kteří padli v boji s fašismem. Tak po boku jako bratři se hlí muslimani ze Střední Asie, katolíci i protestanti robaří. Nyní všechny církve naší země se aktivně účastní boje za mír, za jednotu odzbrojení. Proč tedy, když se zjistí, že je sovětský člověk věřící, pokoušeli se mu v práci bránit v cestě, levoty lidových poslance, kde nejsou zástupci věřících, například obecně reprezentoval ná lid. Ilja Nikolajevič Uljanov byl slušně věřícím člověkem. Před několika lety, když jsem byl v Uljanovsku na pohřebu, že čísel náctví ruce barvou zatlačovaly reliéfni pravoslavný kříž na jeho náhrobku. Je kříž byl stejně viditelný. Je třeba zesílit křesťanskou odpovědnost za určení věřících. Hlavní nebezpečí naší společnosti - to nejsou ti, kteří věří v Boha, ale ti, kteří nevěří vůbec v nic.

V naší zemi nyní probíhá Velká Křesťanská nejméně jsou, ale též ideál. Směřují jsme už ohromných vítězství v gloriu. Nyní nás čeká, změnit gloriu v materiální hodnoty. Největší naší nebezpečí tlak proti tyranii deficitů nebude mít smysl, pokud lidé na kterých závisí láky, produkty, věci, sami nebudou stát v řadách s vojákem lidem. Deficity nezvítězí do té doby, dokud bude trvat deficit v důvěře k bezpartijním. Bez důvěry k bezpartijním naší lidové hospodářská síla, vítězství národa - to jsou bezpartijní.

Kochi strana Lenina ví, že s ní v naší za přestrojku je mnohem méně než strana bezpartijních. Kochi lidé mají směr - straníci i nestraníci - musí být rovní ve straně, která slouží náše zemi - ve straně přestrojku. Jsi tuha stráž.

Rozhovor Světa v obrazech s Imre Pozsgyem, generálním tajemníkem celostátní rady Vlastenecké lidové fronty.

SV : Jakou roli v procesu demokratizace plní Vlastenecká lidová fronta?

Imre Pozsgy : Stala se politickou sférou, snažili jsme se přinést alternativní řešení současných problémů, což se nejkonkrétněji projevilo například vypracováním studie "Krást a reforma. V průběhu společenských změn se zmanila i sama Vlastenecká lidová fronta : přestala být nástrojem a získala aktivní politickou roli. To značnou měrou zvýšilo její kredit, popularitu a společenský vliv. Zúčastnění myšlenkou, která byla vyjádřena ve stranických dokumentech, je ta, že reprezentace zájmů nemá být monopolem národních úzkých skupin. Je všechny vrstvy společnosti mají stejný nárok na to, aby se na jejich potřebybral ohled. VLF se nyní snaží zastupovat všechny organizace, které zastřešuje, z nichž mnohé dřívější systém vylučoval z části na veřejném dění. Sam patří mimo jiné integrace spontánních hnutí do politického systému socialismu. Vyjadřujeme však také zájmy spotřebitelů, důchodců, rodin s dětmi, sdružujeme ochránce životního prostředí a další.

SV : Ke klíčovým otázkám života socialistické společnosti patří vztahy mezi MDS, vládou a dalšími součástmi politického systému. Jaké změny probíhají v této sféře?

Je zapotřebí znovu zvážit roli všech politických institucí. Zvláště nutná je vytvořit nové vztahy mezi stranou a státem. MDS musí být důsledná v tom, že je předvojem, politickým hnutím, nikoliv institucí kontrolní výkonu soci. svoji vedoucí úlohu může prosazovat hlavně tím, že předkládá nejlepší program, umí o něm přesvědčit i ostatní společenské složky a dokáže také jejich prostřednictvím získat masy. To jsme vyhlásili již v minulosti. Teď jde však o to vytvořit takový systém politických institucí, který by tento požadavek umožnil uskutečnit v praxi. Podle mého názoru jsou k tomu zapotřebí tři věci : strana, která neuplatňuje direktivní vliv na stát, ale politicky pracuje v systému společenských institucí, má vo VLF, a silou přitažlivosti své politiky, svého programu v něm získává vedoucí postavení při respektování autonomie a nezávislosti členských organizací fronty; za druhé, fungující stát s jeho zákony, a za třetí, občan, disponující osobní autonomií, schopný samostatně se rozhodovat a účastnit se činnosti těch demokratických institucí, které považuje za nejvhodnější pro realizaci svých zájmů a představ. Jenom tyto tři složky společně mohou vybudovat skutečně socialistické společenství.

SV : Jaké postavení má v procesu politických změn Národní shromáždění (parlament)?

Každé parlamentu musí být přezkoumáno. Domnívám se, že je zapotřebí znovu posílit klasické rozdělení moci mezi institucemi zákonodárné moci, vybudovat racionální výkon moci a vytvořit nezávislé soudnictví. Musíme dát více příležitosti nečlenům strany, aby se stali poslanci parlamentu. Současný podíl nečlenů je 21 %. Nové požadavky by se měly týkat také práce členů strany - poslanců Národního shromáždění. V zásadních systematických otázkách samozřejmě musejí stát pevně za stanoviskem MDS, ale pokud jde o konkrétní věci, projekty, přípravy zákonů, měli by být povinni řídit se také názorem svého svěřence a reprezentovat především své voliče. Pokud bychom tuto zásadu nepřijali, pak parlament nepotřebujeme, protože všechno přijde ústřední výbor MDS.

SV : Demokratizace nutně přispěje ke vzniku neformálních sdružení, z nichž některé mohou zastávat názory odlišné nebo protichůdné našim dosavadním zvyklostem. Jak se díváte na tuto otázku?

Můj názor je, že připravovaný zákon o sdruženích by měl posuzovat možnosti zřídlení takových skupin jako součást základních práv občana... Před nedávnem jsme četli v sovětské Pravdě, že dovoleno je vše, co není zakázáno, a s tímto názorem zcela souhlasím. Takto se otázka nezávislých neformálních skupin posuzuje v NDR již nějakou dobu, ale nyní bychom tomu chtěli zmíněným zákonem dát legální rámec. Tyto skupiny by měly být brány jako partneři, s nimiž je třeba vést dialog. Opoziční názory je nutno uznávat za logální a přijatelné jezem potud, pokud se drží zákonů a ústav.

SV : V čem spatřujete postavení národnostní lísky v současné době?

Je třeba zvážit i tv zblvající zakázání národností. V politice by měl být považován za významného partnera. Nesmí být jenom tlumočnickem názorů institucí, ale má vyjadřovat názory, pocity a mínění celé společnosti. Tisk má samozřejmě i právo na omyl, má ale i schopnost svoje chyby korigovat. Zájem moci není v takové případě oprávněný.

Svět v obrazech 2.23 z 3.6.1988 - krácené

Red.: Jaký je rozdíl mezi Pražským jarem 68 a maďarským Jarem 53? Dvacet let...

SETKÁNÍ S CORBUČOVEM • Václav Havel

Návštěva car-reformátora v gubernii, kde vládnou díky zásahu jeho předchůdce antireformátoři, byla zřejmě událostí – aspoň co se očekávání týče – natolik pikantní, že se do Prahy sjelo vskutku neobvyklé množství novinářů. Sjezili se všude, kdo ule svůj příjezd odkládá, byl car-reformátor. A tak novináři trávili čas čekání všelijak, mezi jinými navštěvováním disidentů. Byly jich u nás desítky, všichni se ptali, co si myslím o novém carovi, a mně bylo neobyčejně trapné opakovat pořád dokola týž výklad, čím spíš, že mi nepřípadal nijak originální: ať jsem řekl cokoliv, měl jsem vzápětí dojem, že jsem to už předtím někdy slyšel či četl. Nelze se divit, není dnes na světě asi osoba, o níž by se mluvilo víc, a tak je celkem pochopitelné, že téměř vše, co se o ní dá říct, už o ní někde někdo řekl.

Konečně přijel a já si oddechl: novináři měli teď atraktivnější program, než slyšel ode mne to, co předtím už sám někde napsal.

Bydlím nedaleko pražského Národního divadla, je půl desáté večer, novinář žádný, a tak si vyjdu se svým psem na večerní vycházku. A co nevidím: nekonečné řady parkujících reprezentativních aut, ohromné množství policistů, osvětlené Národní divadlo. Ihned chápu situaci: Corbučov je na představení. Zvědavost mi nade /jsem totiž svým založením čunil/ a zamířím k Národnímu divadlu. Děk panvi, který mi razil cestu, jsem se prohýbal už do první řady. Stojím, čekám, představení musí každou chvíli skončit. Pozoruji a poslouchám lidi kolem sebe. Jsou to nejspíš lidé, žádné zorganizované publikum, ani lidé, kteří sem kvůli Corbučovi sami od sebe přišli, prostě jen podobní čunilové jako já, kteří šli z jedné hospody do druhé, všimli si, že tu je nějaký rozruch, a tak se ze zvědavosti zastavili. Mají spoustu sarkastických poznámek, přede vším na adresu dlouhých řad tajných policistů, kteří proti tomu nezasažují /zřejmě mají zakázáno vyvolat jakoukoliv konfrontaci, která by na návštěvu mohla vrhnout stín/.

Konečně náhle oživení mezi policisty, auta se rozvácují, motory startují, z divadla vychází honorece. A z ničeho nic jde sám on! Vadle náho běhá, oba obklopení rojem tajných.

V tomto okamžiku přišlo první překvapení: ti cyničtí a ironičtí vtipálkové, kteří si ještě před několika vteřinami velmi tvrdě utahovali z nacpání a jejich strážců, se náhle – jako mívnutím proutku – proměňují v nadšený, ba frenetický burácující dav, derou se dopředu, aby mohli zamávat hlavnímu vládcí.

Nešlo tu samozřejmě o žádné "vučenské přátelství se Sovětským svazem". Šlo tu o es-si nebezpečnějšího: ti lidé zdraví člověka, o němž se domnívají, že jim přivezl svobodu.

Bylo mi z toho smutno a napadlo mne, že tenhle národ je nepoučitelný: tolikrát už upnul veškeré své naděje k nějaké vnější síle, od níž si sliboval, že vyřeší jeho problémy za něho, tolikrát se horce zklamal a byl donucen si přiznat, že mu nikdo nepomůže, pokud si nejedná napomůže sám – a znovu tatáž chyba. Znovu ta iluze! Oni si s snad opravdu myslí, že sem Corbučov přijel osvobodit je od Husáků!

Ale to už se blížil car-reformátor k místu, kde jsem stál. Byl poněkud malý a podsažitý, takový roztomilá kulička /rozní se tak joviil jen v sousedství svých mohutných strážců/, působil trochu plaše a bezradně, usmíval se – jak se mi zdálo – upřímně, kynul nám až jakoš spiklenecky, téměř každému zvlášť a každému osobně. A tu přišlo mé druhé překvapení: naješnou mi ho bylo líto.

Představil jsem si jeho život: celý den musí vidět nesympatické tváře svých strážců, program má jistě bohatý, neustálé schůze, jednání a proslovy, povinnost mluvit s množstvím lidí, gamelovat si je všechny a navzájem rozlišovat, pořád musí říkat něco vtipného a zároveň správného, čeho by se svět, čekající na senzací, nemohl zmocnit a co by pak nemohl někdo proti němu použít, nutnost neustále se usmívat a obsolovat i takové představení, jaké bylo to únoční a místo něžž by si nepochybně raději odpočín – a to si ještě po takovém perném dni nemůže dát večer nějaký drink!

Rychle jsem svou lítost potlačil. Řekl jsem si : má, co chtějí. Věděl přece, co ho čeká. Zřejmě ho tento způsob života baví, jinak by se na tu dráhu asi nedal. Zakázal jsem si soucit a zvolal jsem popuzeně sám na sebe : Nebuť jako ti pitomí lidé ze Západu, kteří roztají jako sněhulák v peci, sotva se na ně nějaký východní vladař šarabatině usměje! Buď realista a chovej se v duchu realistických analýz, které jsi tu tři dny rozvíjel se zahraničními novináři!

Corbačov, muž, který v Praze tak chvilil jednu z nehoršších vlád, jaké tato země ve své moderní historii měla, jde kousek ode mne. mává, přátelsky se usmívá - a sně se najednou zdá, že mává přímo mně a usmívá se přímo na mne.

A přichází třetí překvapení : uvědomuji si najednou, že má zdevotilost, velící mi odpovídnout na pozdrav, byla rychlejší než mé politologické úvahy : plaše zavřhnám ruku a taky mu kynu.

Kulička se vkuřila do své limuzíny, v níž vzápětí odřičela stokilometrovou rychlostí pryč.

Šav se rozchází, lidé opět zamíří - zcela civilně - k hospodě, do níž mířili, než narazili na tuhle atrakci.

Já jdu se psam domů a přemýšlím sám o sobě.

A přichází čtvrté a poslední překvapení : to své plaché mávání si vůbec navyčím. Vždyť já opravdu nemám důvod neodpovídnout osvícenému carovi na pozdrav!

Něco jiného je totiž odpovídnout mu na pozdrav a něco jiného je vyhládat se ze své odpovědnosti tím, že ji přesunu na něho.

/Psáno pro mezinárodní sborník Rowohlt Verlagu o Corbačovovi/

Uveřejňujeme dopis Václava Havla, adresovaný vídeňské konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z listopadu 1957.

Vážení delegáti,

Je marnotratně ověřená možnost dohodnout porozumění u československých instancí má vést k tomu, že se obracím až k Vám. Měl bych upoutat Vaši pozornost k věci, kterou považuji za velmi závažnou přesto, že možná právě proto, že na první pohled jako nejzávažnější nevypadá.

Jde o to: Za posledních 15 let zabavili čs. policie u mnoha osobně při domovních a osobních prohlídkách tisíce různých rukopisů, opisů, rozmanitých dokumentů, časopisů, knih, stovky psacích strojů, magnetofonů, rádií, gramofonových desek, tisíce magnetofonových pásek, jakož i mnoho dalších věcí. To vše posílili - podnikli údajně proto, aby ochránili stát před projevem nepřátelského smýšlení. Měla to být účinná jako součást skutečného, či jen k tomu účelu smyšleného trestního stíhání. Účinná i bez toho, protože jen proto, že se k tomu rozhodla. V takovém případě to zdůvodňuje tím, že jde o podezřelé věci a že je musí prozkoumat.

Rozhodnutí o tom, co je nepřátelské nebo podezřelé a co je tudíž třeba zabavit, je přitom zcela libovolné: neexistuje žádný zákon, který by takto konkrétně vymezoval, co je nepřátelské. Mnohokrát se stalo, že věci v jednom případě zbavené v jiném případě zabaveny nebyly. Mnohokrát se stalo, že rozsah zabavených věcí závisel na okamžité náladě toho či onoho policisty či na velikosti ústa určeného k odvozu zabavených věcí. Drtivá většina těchto věcí, by byly údajně zabaveny jen proto, aby byly prozkoumány, nikdy nebyla jejich majitelům vrácena, přičemž jim nikdy nebylo vysvětleno, proč.

Jako nápadnou ilustraci této svévolie uvedu příklad ze své nedávné zkušenosti: Před rokem jsem jel autem z jižních čech do Prahy, na slinici na mě čekala dopravní policie, ta mě donutila odjet před nejbližší policejní budovu, kde mi státní (tj. tajná) policie prohlédla auto a vzala mi vše, co bylo z papíru, včetně rukopisného souboru gratulací k mému padesátinám z pera různých zahraničních spisovatelů a divadelníků. Prý to učinila proto, aby prozkoumala, zda nevezu něco nepřátelského.

Nic z těchto papírů jsem pochopitelně od té doby neviděl a nic z nich pravděpodobně neuvidím. Čili: mohou vzít kdykoli a komukoli naprosto cokoli od bezet s písničkami Beatles až po oficiálně vydanou knihu, od osobních poznámek a korespondence až po telefonický aparát, od Verlainovy poezie až po rukopis nového románu nebo souhrnu hubů. Vysvětlit nemusí nic a vrátit také nemusí nic. Práva se dovolat nelze.

Věci zabavenou čs. státní policií za posledních 15 let při její údajné ochraně státu před jeho nepřáteli mají hodnotu mnoha miliónů a je v nich uložena a jejich zabavením v níže uvedenou nepředsavitelně práce mnoha lidí od autorů filosofických knih až po opisovačky a knihvazatele, od hudebních tvůrců až po jejich fanoušky.

Já Vám o tom všem ale teď napíšu kvůli hrozným ztrátám, které toto vpravdě zlodějské podnikání policie mnoha občanům způsobuje. Píši Vám o tom z jiného důvodu: Chcete to jako dlouhotrvající varovatskou výzvu pro českou a slovenskou kulturu. Válka s národní kulturou je ovšem válkou se samotnou duchovní identitou národa. To si vážná levice lidé neuvědomují, o to je však tato nenápadná válka nebezpečnější.

Váše konference se zabývá bezpečností v Evropě. Prosím Vás snažně, pokuste se udělat něco pro bezpečnost kultury a tím i národní identity české a slovenské. Prosím Vás, abyste si uvědomili, že útok na jejich duchovní svobodu je útokem přesně na ty hodnoty, které Evropa tak významně rozvíjela a které patří nespornitelně k její dobré tradici. Konečně prosím k tomu, že v samotném středu našeho kontinentu a na západě, století je požádáno, aby kterýkoliv státní úřad rozhodl o tom, jaké věci se mohou zabírat na papíře a jaké nikoli když na československou vládu napadají hlasy (neobčané, snad by na ni mohli působit společný hlas všech Evropanů. Vůči k nápravě málo tato vláda dokázat velmi snadným a snadno verifikovatelným způsobem: vrácením všech odňatých věcí a takovou úpravou zákona, která by v budoucnosti takové barbarství znemožňovala.

Václav Havel

Praha 23.11.1957

ČESKOSLOVENSKO V EVROPSKÉM PARLAMENTU Pošlá pro Lidové noviny

V posledních měsících se v Evropském parlamentu mluvilo několikrát o Československu. Především to bylo v komisi pro vnější ekonomické vztahy, jejímž jsme členem.

*** Spolu s přípravou společného prohlášení EHS a RVHP sleduje Evropský parlament bilaterální jednání, která již probíhají mezi EHS a Československem a Maďarskem. Tyto dohody jsou na dobré cestě. Předpokládá se ovšem, že buď po podepsání společného prohlášení EHS-RVHP, nebo po uzavření bilaterální dohody mezi EHS a Československem čs. vláda uzná oficiální existenci EHS a naváže s ní diplomatické styky, včetně akreditování svého vyslance do EHS v Bruselu. Tak konečně skončí mnohaletá válka čs. režimu proti Evropskému společenství, která bylo dlouhá léta označováno v oficiální tisku jako "přívěsek amerického imperisimu" nebo "reprezentant velkokapitálu" apod. Ustátně i o Evropském parlamentu se jí v čs. tisku napsalo jako o "tzv. parlamentu". To vše ovšem proto, že Gorbačov uznal v rozhovoru s Gaxis existenci evropského společenství za realitu, s níž se musí v Evropě počítat.

V únoru pak zavítala do budovy Evropského parlamentu ve Strasburku delegace čs. Federálního shromáždění, kterou vedl místopředseda FS Ján Marko a jejímiž členy byli B. Kučera, předseda čs. strany socialistické, K. Nejzchleb, předseda branného výboru a J. Tomš, šéfredaktor Lidové demokracie. Protože Československo zatím ještě oficiálně neuznává EHS, nemůže existovat mezi oběma parlamenty oficiální výměna delegací. Proto byla delegace FS pozvána socialistickou frakcí EP, která již přádně hostila delegaci Nejvyššího sovětu SSSR a polského Sejmu.

Zatímco obě tyto delegace předstoupovaly před evropské poslance s ostrou kritikou vlastní minulosti, nejen stalinské, ale i březněvovské a odpovídaly na kritiku porušování lidských práv ve svých zemích tím, že situace se vyvíjí k lepšímu, čs. delegace se uvedla nejen jako ochránce minulosti (ovšem s výjimkou pražského jara 1968), ale i daného stavu nehybnosti a strnulosti. Když se užlo soudit podle toho, jak vystupovala na setkáních s politickými frakcemi různých stran v EP, tak by se muselo dojít k závěru, že Československo je dnes nejuvolněnější zemí v Evropě.

Učtením reagovala čs. delegace na můj dotaz, zda Federální shromáždění hodlá vyhovět výzvě skupiny čs. občanů (demokratické iniciativy), která žádala vyhlášení amnestie pro všechny politické vězně. Bez odpovědi zůstala také otázka o diskriminaci čs. občanů v zaměstnání z důvodů politických a náboženských. Holandské poslankyňe odpověděly Dr. Kučera na dotaz, zda bude v Československu zrušen trest smrti, že to není možné, poněvadž by se proti tomu vzburili čs. občané. Ze stejných důvodů se prý v Československu nemůže zavést náhradní civilní služba pro mladé lidi, kteří z morálních nebo náboženských důvodů odmítají nosit zbran. Dr. Kučera však připustil, že by se měl v Československu reformovat volební systém, aniž však uvedl jak.

Na závěr všech setkání navrhl delegace FS socialistické skupiny EP návrh společného prohlášení. Mluvílo se v něm mnoho o míru, jaderném odzbrojení a evropské spolupráci. Socialistická frakce chtěla text doplnit zdůrazněním významu plnění helsinských dohod a respektování lidských práv. To se zase nelíbilo čs. delegaci, a tak ze společného prohlášení sešlo.

Při rozhovorech s poslanci různých politických skupin o této návštěvě jsme se dohodli, že podán naplenným zasedání Evropského parlamentu návrh rezoluce, ve které se vyzývá čs. vláda, aby v roce 70. výročí založení čs. republiky vyhlásila amnestii pro všechny politické vězně, přestala s diskriminací občanů z politických a náboženských důvodů a umožnila svým občanům volně cestovat. To je podle našeho názoru nutné proto, aby se Československo vrátilo opět do Evropy.

Lidové noviny č. 5/1968 - krátké

Jiří P e l i k á n

STŘET STARÉHO A NOVÉHO MYŠLENÍ • Stanislav Věcha, spisovatel

Žijeme v období přestavby, zlomu, který sahá až k samé podstatě toho, čemu jsme dosud věřili, jak jsme mysleli a jak jsme jednali. Končí jedna epocha vývoje socialismu a rodí se nová. Jaká bude?

V posledním období se naše společnost začala dostávat do vážných problémů a pokusy o dílčí změny nepřinášely řešení. „Staré jistoty se tím zpochybňily, lidé jim přestali věřit.“ Začala se prosazovat myšlenka, že řešení nemůže být jen nápravou dílčích chyb v rámci starého systému, ale musí zahrnout jeho hlubinnou přestavbu. „... Základní prvky nové epochy socialismu se však začínají dosti jasně a v zásadě chodně rýsovat ve všech socialistických zemích.

... Svoboda tvůrčí aktivity a k podnikání, která bude dána kolektivům, si vyžaduje JINÉ POJETÍ INFORMOVANOSTI. Kolektivy a lidé v nich se budou rozhodovat, volit společensky významné varianty a musí být plně informováni. Dosud si mnoho informací vyhrabovalo centrum a nižším stupňům muselo stačit to, co jim bylo transformováno přes příkazy a zálozy.

Nová epocha socialismu vyžaduje JINÉ POJETÍ LIDSKÉ A SPOLUČNOSTI. Člověk není zaměřitelná jednotka chápána jako nadšený prosazovatel přidělené části společenského zájmu. On je ZODJEM VŠEČINÉ MOCI, on musí mít možnost bez zábrany vyjádřit svůj zájem a svůj názor, on si vybírá ty, jímž svěřuje určitou funkci při soravování obce a státu. To vyžaduje také promazovat člověku plnou četu a vážnost, respektovat jeho názory a cítit jeho důstojnost.

JINÁ LIDSKÁ TĚLE PŘIPADNE VĚŠTĚ A MUDŘÁČ. I většina se může mýlit a být roztarčetelným činitelem. Bude zřejmě neuvěřitelné, aby někdo nebyla ve všech směrech podřízena většině, aby mohla ujasňovat své stanoviska, získávat pro ně další občany. Přijatému rozhodnutí se ovšem bude muset každý ve společnosti podřídít. Ale přemýšlet o něm, diskutovat, připravovat jeho změny by mělo být umožněno bez rizik a trestů.

Jde zřejmě o prosazení leninského pojetí demokratického centralismu, od něhož jsme se odchýlili. Spolu s reálně prosazovanými principem průměrnosti byl prosazován i princip všeobecného souhlasu, úplné jednoty, který vyústil v lhostejnost z bezmoci a z vědomí, že na názoru a hlasu jednotlivce stejně nezáleží. Vedlo to k tomu, že v období plátnosti starého řešení se nemohlo připravovat nové, že v období vlády dosavadního vedení se nemohlo formovat jiné epod. A tak při nazrálých změnách reálna připravena zájma k náhradě toho, co se nesevřídilo.

JINÁ LIDSKÁ TĚLE MUSÍ PATŘIT ROZUM A VĚC. Uplynulá epocha se orientovala na uskutečnění ideálu, prosazovala cíle vyplývající ze soustavy pouček, které se staly dogmaty. Pokud jim skutečnost neodpovídala, tím hůře pro ni. Společenskámu pohybu se oktrojovalo určité schéma, často zjednodušeně odvozené z klasiky. Necitlivě se odebíral a prosazoval určitý model socialismu jako jediný možný - jako ideál.

V takovém přístupu byla společenským vědám, zejména filosofii, přisouzena pasivní úloha dogmat a agitátora pro jediné správné ideální řešení. Jejich bytostná poslání v poznávání zákonitostí společenského pohybu, v kritickém hodnocení skutečností i možných variant, bylo potlačeno. Proto také v období naléhavé potřeby vědeckého poznání o možném rozvoji naší společnosti v etapě, která nás čeká, zjevně společenské vědy zůstaly v podstatě bez promyšlené koncepce. Zásadní řešení reálných problémů nebylo dostatečně teoreticky promyšleno a připravováno a ve velké míře je bylo nutno založit na pragmatických rozhodnutích.

Přitom se ovšem po třicet let hrabádo v naší společnosti hlubinné chyb a nevůd-ných řešení. Nové myšlení není tedy tak nové, pokud se týká jeho historických kořenů, sahá k podstatě marxisticko-leninského učení a k deseti letům praktických zkušeností z fungování určitého modelu řízení socialistické společnosti. Je však nové ve své základní odlišnosti od soustavy myšlení, která skutečnat stínově etapy vytvořila, jíž se přizpůsobila, kterou zdědovávala.

Mezi soustavou starého a nového myšlení je zásadní střet, i v rovině zájmu. II, kterým staré uspořádání společnosti vyhovovalo, kteří svůj ustrojení a svůj výhoda-
ní byli spjatí s touto odcházející epochou, ti si budou bránit a budou hledat arge-
menty pro to, aby setrvala. II, kteří namohli v minulé etapě prosazovat své zájmy

ani to, co chápal jako nutnou podmínku pro rozvoj socialistické společnosti, zejména aktivní a schopní lidé v nejrůznějších funkcích, jejichž možnosti byly omezeny a výsledky jejich práce byly přerazdělovány způsobem, který neodpovídal morálce ani požadavkům prosperity společnosti, ti musí cítit v nové epoše příležitost. Tato dělící čára mezi starým a novým myšlením probíhá uvnitř každého z nás - je to vnitřní svár mezi věrností starým pravdám a nejistotou spojenou s novými, mezi výhodami ve starém uspořádání a náročností nového.

Bez pozitivního řešení tohoto střetu se naprosto volnost rozvoje má společnost na nové základně. Nemůžeme prosadit jen některé jeho prvky a jiným se vyhnout. I nová společnost musí být vnitřně sladěným živým mechanismem. Přechod z jednoho vnitřně konzistentního stavu do nového se však nemůže uskutečnit náraz. Čeká nás období, kdy to staré už nebude dobře fungovat, a to nové ještě naplno nepřevzme své funkce. Budou se ozývat hlasy, že to nové je vlastně horší než staré, neochotná krotika se bude snažit ztotožnit přechodné nástupní období s tím novým. Největším nebezpečím přitom je vyhrožování se tlakem - například snaha vytvořit i pro neefektivní podniky srovnatelné podmínky a umožnovat jim dále bez velkých problémů a skutečné mobilizace sil neefektivně vyrábět a přežít.

Vedle toho představují největší hrozbu opožně reakcívy snahy řešit věci přímo direktivní akcí. To by nejen rozrušilo základní vnitřní kod fungování nového typu socialistické společnosti, ale posílilo systém, který musíme a chceme opustit.
KLEW 2.22 z 2. černa 1968 - krácerá

ZAKÁZANÍ SPISOVATELŮ V MNICHOVĚ

V listopadu 1967 uspořádala Městská knihovna v novém kulturním středisku Eastaig sérii tří večerů, které bavorskému publiku představily život a dílo zakázaných autorů Ivana Klímy, Ludvíka Vaculíka a Edy Kriesové (všichni tři jsou nositeli exilové Ceny Egonu Hostovského v letech 1966, 1977 a 1978).

K koncepci cyklu a výběru autorů spolupracuje s knihovnou řada čs. odborníků, žijících v Mnichově. Hlavním autorem doprovodných textů a moderátorem večerů je bývalý brněnský literární vědec Vladimír Blažek.

První část cyklu zahajovaly portréty a texty obou našich kandidátů na Nobelovu cenu, Jaroslava Seiferta (1964) a Karla Čapka (byl navržen 1935). K nim se přidružily ukázky z románů a esejů Milana Kundery, eventuálního kandidáta v budoucnu. Následovaly večery české s slovenské poezie a literatury science-fiction. Mezi dalšími spisovateli řady byli mj. uvedeni Bohumil Hrabal a zakázaní autoři Jiří Gruša /Donny/ a Sylvie Richterová /Hina/. Večery básníka Vladimíra Holana jakož i židovských spisovatelů Franze Kafky a Michala Kohnara připravil a uvedl Petr Bachor.

Ztím poslední část cyklu, v úvodu zmíněná, byla pozoruhodnou jednou zvláštností. Na návrh kulturního referátu města Mnichova pozval vrchní starosta G. Kronevitter všechny tři pražské autory k jednoměsíčnímu studijnímu pobytu do bavorské metropole, v jehož rámci by na literárních večerech osobně četli ze svých děl. Als komunistický režim, věrný své zapříklosti a pomstychtivosti, se zase jednou postavil napříč. České ministerstvo vnitra, zájezd spisovatelů nepovolilo.

Moderátor V. Blažek se proto musel uchýlit k náhradnímu řešení. Požádal Klímu, Vaculíka a Kriesovou, aby pro "své" večery napsali speciální fejetony "Proč tšit?". Ty potom byly přečteny pozvanými hosty tak, jako by autoři byli osobně přítomni. Na pronátlacím plátně se současně grafičtce objevily velké fotografie umlčených. Výslovné svědecké fejetony o duševní a existencionální tísní autorů doplnil nečinný Blažek telefonickými interview.

Povzbuzující byly hlavně klímovy odpovědi. Dočasní situaci v Praze charakterizoval Klíma jako "čekání návratu ducha národního usouření".

Úlohy první vložtovky směru by zase jednou mohl sčrát čs. film. Po 17 letech zákazu přišla od náho v roce 1967 první zakázka. Klíma má napsat pokračování své /1970/ přerušené televizní série pro děti a dospělé o chytrém kritkovi. Objednané téma pro tuto i na Západě velmi oblíbenou krtčí postavu je staromové, opět ekologické : krttok, má hledat prameny čisté vody /politickou nozkaženú/. Reportér 1/68 -krácerá, Pavel Stiller

"Vyřídíte panu doktoru práv n.c." + Ludvík VACULÍK

V noci jsem ještě jakémusi dopisovateli řekl telefonem do Vídně, že výlochy signatářů CHARTY 77 jsou velmi korektně a ráno mi vzali telefon. Málo mi odněli řídicí, příkaz pod pravdivou záminkou, že v něm nemám vousy a nepomohlo mi namítat, že od ionského jara ležím u nich žádost o příkaz s vousama. Po vyhlášení Charty telefonoval mi kdosi, že si mě najde a skončím na ulici, nebo že na křídle letadla poletím za hranice. Sznámil jsem vši trestný čin vydírání a přípravu vraždy či zvlášť do ciziny. Jsou to dva týdny a ještě mě ani nepozvali sepsat o tom protokol. Přitom pátrání by, myslím, nebylo beznadějně: byl to někdo, kdo má letadlo, ale já dávno vídím, že zákony fungují jenom jedním směrem. Budou tomu dva roky, co se na nám prahu objevila skupina mužů, předložila příkaz k prohlídce bytu a sebrala mi mnoho věcí, mezi nimi i fotografie a nepočítané množství negativů. Nejmilovnější si počínal muž, jehož jsem znal - nerad to říkám - z budovy Státní bezpečnosti. Můj protest na místě a potom písemně byl marný, protože ti muži překročili znění příkazu k prohlídce, podle něhož měli pátrat výlovně po protistátních přesvědčenostech. Tak zneužili své pravomoci /par.158 tr.z./, dopustili se útisku /par.237 tr.z./ a oloupili mě /par.234 tr.z./. Podle rozumu i podle práva byli to zločinci skrývající se za zákonem. Něco takového jsem znal jen z kavojek, které jsem rád čítával jako chlapec: Smida lupičů terorizuje kraj a lidé jsou bezmocní, protože k ní patří i zrádný šerif.

V září minulého roku, pár týdnů před volbami, dostal jsem předvolání na sřad StB. Přišel jsem o koho tam mezi třemi muži poznávám - falešného šerifa. Vřidnější z mužů mi nejprve nabídl, abych opustil Wyoming, rychleho koně mi dají. Když jsem řekl ne, požádal mě, abych přestal organizovat Petlici a fajetony. Namítl jsem, že na obou těch věcech není nic nezákonného, že napak vznikla jako reakce na nezákonné potlačování myšlenek a literatury. Tu se do jednání vstoupil falešný šerif. Položil na stůl složku, poklopal na ni a řekl hrdě: "Dal jsem si s tím skoro dva roky práce, pane Vaculíku". Pak složku před mnou otevřel. - Myslím, že v té chvíli by se na mém místě mnohý moudrý muž, kterému jako mně záleželo na rodině, přátelích a dobrém jménu, rád opustil Wyoming. Na mnohého taková lžec, že jsem si přál ihned enamořit a vyhnout se rozhodování. A stál jsem tu před ním, vyzbrojen proti čásné přesile jenom tím zdravým a holým lidskem. Sňhl jsem do zásob pro chvíle nouze, upravil svou figuru a pravil odvážně vydíračům: "Jestli se to odvážíte udělat, napíšu o tom tak, že před světem zůstanete sváděky vy - jelikož to umím".

Ale o chvíli později na vzduchu, ani v dalších týdnech, nenašel jsem, co bych mohl udělat lepšího. Když si chci udržet celistvost a nedopustit více lupičů mezi nastejně částky své bytosti, musím se bránit celý, jaký jsem, s vousama mhuře i dole. Mohl jsem snad udělat už jen maličkost: říci o tom domů a svým přátelům. To jsem i udělal a všichni zesmutněli. Užávně-li slov jako lupiči, je to z opatrnosti. Nechci předbítet vyšetřování celé věci a tvrdit, že to byli pracovníci StB. Například, že by takto mohl jennat nějaký státní orgán. Proto jsem se po té příhodě rozhodl požádat u federálního ministra vnitra a říci mu, co se děje. Bylo to před volbami a on kandidoval v našem obvodu. Přijme-li mě jako můj poslanec, řekl jsem si, budu pro něj hlasovat. Na svůj dopis jsem ale dodnes nedostal odpověď, myslím, že někdo z banditů jej ukradl.

Dne 6. ledna t.r. jsme ohlásili Chartu a téhož dne večer objevili se lupiči. Falešný šerif mě ex abrupto, bez papíru, prohlásil za zatčeného, sebral mi klíče od bytu, prohlédl mi kapay a do dveří postavil pistole a revolverový pásem zasunutým přes svetr. Dráli zase všechu, co chtěli: rukopisy, vkladní knížky a dokonce i sbírku zákonů s vyhláškou č.120, jíž se oznamuje, že u nás vstoupil v platnost Mezinárodní pakt a občanských a politických právech.

Následoval týden výslechů, kdy jsem nabyl naděje v platnost práva: skutečný vyšetřovatel StB notvrdil, že jsem podpisem Charty spáchal trestný čin. Chtl jen

vědět, či to byl nápad, kdo to napsal, kde sbíral podpisy apod. V polovinu jsem vždycky dostal oběd, po něm kávu. "Jste hostem našeho řádu", pravil. Teprve, když jsem přišel večer domů, dovídal jsem se, co se děje venku. Bandité zřejmě vnikli i do televize a do všech redakcí. Mluvili a psali o nás jenom hanlivě, vyháněli nás z domova, upírali nám národnost i mozek v lebce, obviňovali nás ze zrady, posmívali se, že špatně píšeme, žádali pro nás tresty, dávali nás do souvislosti s britskými velvyslanci špatně pověsti a – least but not least – oznámili nám, že v Čakovicích na přednášce nedostaneme pivo. Od přátel jsem se dovídal, že někteří signatáři Charty byli vyhozeni z práce, čtyři signatáři, včetně Václava Havla upadli do zajetí a Pavla Kohouta chtěl jeden šílenec zastřelit na ulici. Po pravdě řečeno, bezpečně cítili se jen ti z nás, kteří seděli na výslachu v Luzni. Jednou, když nás odlatnul zas pouštěli do večerního šera, pravil sedmdesátiletý profesor Patočka s povzdechem: "A zasa do té džungle".

Asi pátého dne vzal můj vyšetřovatel konečně na vědomí, že mé odpovědi na jeho otázky nejsou jiné, než byly dne prvního: "Odmítám vypovídat". A začal se znovu hovořit o odrůdách jablek. Vrátil mi také vkladní knížky, většinou rukopisy a vyláčku č. 120. Jaký byl můj šok, když dalšího dne mno banditi v týdeníku ANKJ otiskli nahého. Skutečně nahého. Stalo se to už někdy? Je to někde možné?

Mám podat žalobu na falešného šerifa pro řadu trestných činů. Dále podávám žalobu na časopis ANKJ. Jenže novím, najdu-li advokáta, když krajem se řítí banda lupičů, maskovaná zákonem. Kdo by se jedině mohl ujmout má pře? – nějaký právník, který nežije v dozahu bendy. Přičemž si přeju, aby to byl doktor československého práva, to je nutná. Zde pouze jediného takového. Žádný lupič se na něj neodváží. On o mně také ví, protože jsem mu už jednou psal. Prosím vás, kde jste oblečení, zajděte k němu a řekněte mu všechno.

PETLICH 1977

O PRÁVO NA PRÁCI THEODOR HEJLTON + Rudolf Battěk
/Hejleton pracovník/

Na socialistech se mi vždycky líbilo, že zdůrazňovali ve svých ideových koncepcích právo na práci - přestože to a stále ještě převládá velmi dobře na vědomí řádového občana, neboť o práci se říká, že bez ní nejsou koláče a život bez koláčů je i podle přívrženců života v pravdě horší než život ve lži. Protože se bláším jak ke státní odrůbě socialistů tak i k životu v pravdě, můžete mi věřit.

Na kapitalistech - úspěšných podnikatelích se mi naopak líbilo, že oni o právo na práci nemluvíli - zřejmě nikdy netekali, až jim někdo nějakou práci nabídnou, ale zato sami lákali čestně a poctivě pracující či vlastně nepracující do svých vykořisťovatelských institucí. Víím, co říkám, sám jsem se dal v životě párkrát natáčet.

Ještě je tu třetí druh lidí, kteří nikdy neschází tam, kde se o něčem přemýšlí - teoretici. Ti o práci jen mluví či píší, nanejvýš experimentují, ale aby to nověpřetvořili, hovoří o práci jako o atributu, fenomenu, hodnotě či jevu. A tak dnes máme kolem fenomenálního atributu práce obrovský intelektuální průmysl, který se zauývá nejen psychologii, sociologií či filosofií práce, ale vytvořili i pracovní teorii hodnoty, teorii společensky nutné práce, pracovní terapii a pracovní rehabilitaci, již je ovšem nutno odlišit od rehabilitované práce. Ano, jsou i tací, kteří mluví o tom, že lidské práci je nutno vrátit lidskou důstojnost, čímž se chce naznačit, že nepracující svoji důstojnost ztratili.

Tady se dostávám k jádru tématu. V mládí jsem si nikdy nebyl jist, ^{že} zaměstnání, kteří hrávali na svazích žilného kolem krejčírnku gotes nebo žaru, se cítili v nedůstojném postavení. Víím, že jim vadil nedostatek peněz, neboť z něčeho museli být živí, ale kdyby jim někdo, mě nevyjímaje, nabídl pravidelný příjem peněz bez práce, rozhodně by to odpovídal za nedůstojnost, spíše za radostné a podvodné zároveň. Nikdo takový se nanešel, nepočítám-li obecní úřad s jeho poukázkou v hodnotě 10,- Kčs.

Když dělníci v minulém století zahájili svůj stoletý zápas o právo na práci, přemýšleli na zaměstnání, zvažovali se na o práci jako takovou, ale o právo mít prostředky - peníze nebo naturalie - k průměrné důstojnému životu. Člověk totiž, když chce pracovat, nemusí být ani zaměstnán ani být za práci placen. Co nutně potřebuje, to jsou prostředky k životu, o spokojení-li se s příjmem se zaměstnáním ze půl roku, aby druhou polovinu využil k cestování po světě, psaní antidramat nebo zhotovování antiobjektů, neměl by nikdo proti tomu nic namítat. Namítat ovšem budou ti, kdož dýchají, aby čestně a poctivě pracující pracovali pro výhodu jejich zcela neprofitabilních pří-
vůlců.

Řádový občan této země ví, že pracovat se musí - ze dvou důvodů, aby se ušívil a aby nebyl zahrnut mezi příživníky, o nich se má ztáhnout, že nepracují, což je ovšem blud nebo alespoň představa živý především tma, kde práci sami moc nepěstují, rozhodně ne tu společensky nutnou. /Uvidíte, že až "nám" zruší čestné tajemníky, sekretáře, předsedy a plukovníky, společnost nejsem že se rozhroutí, ale naopak, mohla by teprve začít prosperovat./

Navykládejte si prosím, můj způsob psaní o "femininu" práce jako znevažování válečné - než jsem sám začal pádat o identifikaci pracovníků se západem, strávil jsem nutnou řádku let v pracovních skupinách, o nichž jsem udělal svůj první nezávislý soukromý výzkum, jenž teprve dodatečně nabyl glojt vědeckosti.

Učívuje mě, že odborníci v "laborologii" nikdy náležitě neodlišili právo na práci, které nikdo nikomu nemusí zajišťovat, od práva na zaměstnání, o jehož právním nároku by bylo možno vést diskusi i od práva na prostředky potřebné k průměrnému důstojnému životu, což je právo nediskutabilní. Navíc mě učívuje, že když už někdo trvá na právu na práci či na zaměstnání, upadá dva aspekty tohoto práva, pasivní a aktivní, právo práci-zaměstnání dostat, ale právo práci-zaměstnání poskytnout. In druhé, aktivní právo na práci-zaměstnání bylo v režimě socialismu položeno na lopatky, právo zaměstnat sám sebe či jiné bylo mravně diskvalifikováno; i tzv. srovnatelné povolání dokázal reálný socialismus znevolnit. Advokát, lékař, spisovatel či výtvarník musí mít svého zaměstnavatele - musí zde být nějaká organizace, která ho bude vykazovat ve svých aktivech v souladu s mravním imperativem beztržní společnosti, podle něhož, kdo není zařazen je vyřazen a každý "takový" je činem svojí společností.

Opisovatel, který není členem oficiálního svazu, navzdor oficiálně ani Facku - výjimky nepominutelných autoritních osobností jako Seifert či Krabal byly entitovány neustálým kulturním oportunismem. Advokát, který by si chtěl otevřít ouhájcovskou živnost vesle svého úvazku v advokátském sdružení, by patrně narazil na odpor. Lékař se soukromou ordinací není v této společnosti smeu už ani samotných lékařů, natož pacientů. Znárodně zdravotnictví poskytuje základní právo péče o zdraví, ale ... nic navíc, členou extra péči vyvolávající nerovnost občanů. Na ní má nárok pouze ten, kdo je zařazen do nomenklatury, instituce entitování právy farosní, což se pravdě řečeno kritizují jen proto, že tam nepatří. Být v nomenklatuře, ani by mě nenapadlo psát ukápnuté myšlenky o nějakém aktivním a pasivním právu na práci. Jestli nějaká budoucí vláda autentických socialistů bude zřizovat demokratickou nomenklaturu, budu pro pasivní právo v ní být zařazen a o právo na práci už se pro změnu starají ti ostatní.

25. ledna 1985

Rudolf Šottek

Poznámka : LENINŮVA ZPOVĚĎ V LKOHOLIT LISOVI

Není upír jako upír. Naprostá většina je zatracena : kapitalisté, nástroje imperialismu, horečně zbrojícího, vykořisťovatelé, bezmezně zálibníci proletáře stále více nezaměstnané - taková i další satanská názviska.

Jenže jak charakterizovat ony proslulé prodavače oprátky, dokonce prodavače na úvěr, tedy finančníky jako Mr. Davida Rockefellera, hlavu Chase Manhattan Bank? Jak označit dalšího ultramilionáře - megkapitalistu Armanda Hammera? Inu, to jsou mfu přojfci podnikatelé a zejména "průmyslníci".

Průmyslník Hammer je člověka mimořádně bohatý, schopný, energický a též starý. Dávno, začátkem dvacátých let činil dobro jako lékař na hladomorě, mnohými epidemiemi zasaženě Rusi, a tam se v rámci KŘPů značně zkomarádil s Leninem. Nyní je v téže, jen částečně méně hladové Rusi vítán, jednak z důvodů nostalgických (říká se : Američan se oženil se starou ženou pro peníze, Francouz z lásky a Rus Proto, že se znávala s Leninem), a jednak z praktických (Hammer uskutečňuje pro Sověty velmi výhodné mírové soužití, jeho konglomerát Occidental Petroleum poskytuje jak inventice, tak technologii).

Svým privátním tryskáčem létá tam i zpět, z jedné strany barikády třídně rozděleného světa na druhou a v Moskvě se mu klaní celá politbyro. Občan od nejvyšších soudruhů vyškenná rufusníka a přiveze si ho, chuděka vyjoveného, domů pros louží.

A nedávno se panětník Lenina rozpovídal v americké televizi, jak že se u Vladimíra Iljiče svěřil osobně a jednoznačně, že komunismus je ony!, že komunismus se naprosto nemůže povést.

Proč se Vladimír Iljič nesvěřil národu, straně, ústřednímu výboru, politbyru? Dneska by se nemuselo volavýdřiduchově klanět. Rusko by ho práce nepotřebovalo, bohatá země by dneska byla bohatá.

Reportér č.1 - Ota Ulič

Red.: Dodávám, že Hammer dostal loni napodzim, a předvečer oslav Října, v Kremli Leninův řád.

VSTUPNÍ SLOVO

V Praze jsem slyšel nepotvrzené pověsti, že ukázky z pamětí Václava Šířáka, které vyšly ve víkendové příloze bratislavské Pravdy v prvních březnových týdnech, byly v Rudém právu na poslední chvíli "pozastaveny". Jestliže je to pravda, nepadá mi hned několik důvodů, proč se tak stalo.

Otevřenost s jakou Šířák popisuje vnístranickou rvačku v šedesátých letech, je vzhledem ke stavu naší "glasnosti" skutečně šokující. Muž, který ve svých funkcích tutíval vždy pravdu jiných svědků, jako by si nad svodným čistým papírem řekl: mějte mě všichni rádi, teď napíšu, jak jsem to já viděl. Výsledkem je důsivý obraz politické kultury nacipání v době, o které ještě i teď tvrdíme, že byla poměrně slušná. Psal-li Šířák celou svou knihu s touto vervou, budou sloužit povahy nad jeho dopisem ze šedesátých let plakat hanbou. V kontextu toho, co bylo dosud vytlačeno, jsme čili: Jen si poslechněte hlupáci, co jsem zač a jak jsme vás vláčili!

Obě kapitoly jsou věnovány slovenské vzpouře proti Novotnému a Šířák nijak neskryvá, že se cítí být hrdinou této bitvy. Ideologický tajemník se jako spisovatel edidologizoval. Stržen zřejmě příběhem přechel k antropologické interpretaci dějů a vyličil živa svého šefa jako omezence, spitolaného strachem z atentátu nebo otrávení a cílečno se asi mezi slovenskými soudruhy jako mezi vlky. Šířák nijak neskryvá cíle-
tenu té doby: buď vykopneme my jeho, nebo nás dá všechny zavřít. Ideály, byl i jen předstírané, přicházejí v těchto pamětech zkrátka. Možná, že si v SP řekli, že co je noc, to je noc.

Možná se také zamysleli nad tím, jak Šířák vyzrazuje tahy, které by objektivní historik nazval asi přípravou k protistátnímu spiknutí. Jak nazval skutečnost, že druhý vojenský okruh byl odhodlán neplnit rozkazy šiferního vedení? Čert ví, zda si byl Šířák vědom toho, o čem svědčí. Na místě je ovšem otázka, zda tomu tak skutečně bylo. Kdo to však má posoudit? Já jsem se v té době přiměřeně zajímal o věci veřejné, ale o pravé povaze vzájemné nenávisli a vzájemného pohrdání mezi soudruhy ve vedení jsem měl jen málo ponětí.

Nikdo by však neměl Šířákovi upírat právo psát minulé děje tak, jak se mu je-
vily. A kdyby hrozilo nebezpečí, že bude s jeho svědectvím manipulováno, mls by
na Petlice nebo Expedice poskytnout možnost samizdatového výkřiku. Tím by se zavr-
šila protestnost našich novějších dějů a možná by už pak nemohly v této poloze
pokračovat.

Lidové noviny 2.4/88 - Milan Šířák

Konáme telefonicky s L.M. Tirofjovem, předsedou moskevského NIKOSKUBU GLAVOST, a ptáme se ho na praktickou náplň tohoto dnes tak módního slova.

— Náš klub začal pracovat loni v červenci. Snažíme se především, aby otevřenost přetáhla i v nejezchavějších případech. Formou tiskových konferencí a seminářů využíváme možnosti, které nám poskytuje současná společensko-politická situace, ale KOS klade naší činnosti stále velké překážky.

— Jak akce připravujete v nejbližší době?

— Nejdříve druhou část jednání v národnostní sekci; ale už teď máme zprávy, že místní orgány chtějí delegátům zprostředkovat cestu do Moskvy. V úvodu začne pracovat nezávislá univerzita, která bude mít několik fakult: filologickou, teologickou, sociálně ekonomickou a čtvrtá bude vícenabírává. Předpokládáme, že půjde o seriózní vědeckou činnost, která by neměla mít politický charakter.

— Jaký vztah má k vašemu Fresklubu sovětská inteligence?

— Tedy jsme připravovali mezinárodní seminář, nikdo ze známych se nepřihlásil, ale teď se práce přesouvá širší okruh ošně známych, o to však aktivnějších osobností z řad neformálních klubů.

— Vy jste původně profesí ekonom, jak vidíte dnešní hospodářskou situaci ve vaší zemi?

— Situace je neobyčejně složitá, zatím jsou zřetelné spíše slovní snahy o zvládnutí této složitosti. Různá opatření jsou bohužel příliš krátká a nedůsledná.

— Jak vykážete naši činnost?

— Pro nás i pro vás nastal čas činnosti, pro nás se otevírá mnohem větší prostor než dosud. Naší bycnam ani my, ani vy meditoval, zda máme být optimisty či pesimisty. Musíme být aktivisty.

Poděkovali jsme za rozhovor a přišlo se optáme, a jakým ohlasem se setkává v Moskvě rozhovor, který poskytl japonskému komunistickému listu Leonid Jazudovskij.

Lidové noviny 3.4/1933

* * *

BABINSKÝ A TI DRUZÍ.

Stín dolnokubinského předsedy Jednoty Babinského nazlá Rudému právu spál. Upřít se k případu vrátilo 16.3. zjištěním, že "odčerpel z pokladny ODP v Trstóně 157 tisíc korun, pořádal různé slavy, pohození a bohaté hostiny, kde se prohánělo nejméně 750 tis. Kčs".

Pořád ale zůstává tajemstvím, kde čerpal ty další tisíce a pro koho je čerpal. Přece nás nechce někdo namluvit, že všechno zkonsumoval sám nebo jen s okresním tajemníkem Kym nom. Zajímavější by byl jmenový seznam hostů při slavách a pohozeních a soupis darů s adresami příjemců.

19.4/1933 - R.

DVA TISÍCE SLOV /z 27. června 1968/

kteřá patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem

Nejdříve ohrozila život našeho národa válka. Pak přišly další špatné časy a události, které ohrozily jeho duševní zdraví a charakter. S nadějí přijala většina národa program socialismu. Jeho řízení se však dostalo do rukou nepravým lidem. Nevědilo by tolik, že neměli dost státnických zkušeností, věcných znalostí ani filosofického vzdělání, kdyby aspoň byli měli víc obvyklé moudrosti a slušnosti, aby učili vyslechnout mínění druhých a přijímali své postupně vystředání schopnosti.

Komunistická strana, která měla po válce velkou důvěru lidí, postupně ji vyměňovala za úřady, až je dostala v echy a nic jiného už neměla. Musíme to tak říci a vědět to i ti komunisté mezi námi, jejichž zklamání nad výsledky je tak velké jako zklamání ostatních. Chybná linie vedení začala stranu z politické strany a ideového svazku v mocenskou organizaci, jež nabyla velké přitažlivosti pro vládnoucí sebe, vypařlivé zbabělce a lidi se špatným svědomím. Jejich příliv zapůsobil na povahu i chování strany, která nebyla uvnitř zařízena tak, aby v ní bez ostudných příhod mohli nabývat vlivu pořádní lidé, kteří by ji plynuce proměňovali, tak aby se stále hodila do moderního světa. Mnozí komunisté proti tomuto úpadku bojovali, ale nepodařilo se jim zabránit ničemu z toho, co se stalo.

Formy v komunistické straně byly modelem i příčinou stejných poměrů ve státě. Její spojení se státem vedlo k tomu, že ztratila výhodu odstupu od výkonné moci. Činnost státu a hospodářských organizací neměla kritiku. Parlament se odnaučil rokovat, vláda vládnout a řídící říditi. Volby neměly význam, zákony ztratily váhu. Nemohli jsme důvěřovat svým zástupcům v žádném výboru, a když šlo mohli, nedalo se zas nic po nich chtít, protože nemohli ničemu dosáhnout. Ještě horší však bylo, že jsou už téměř nemohli důvěřovat ani jeden druhému. Vznikl i kolektivní čest úpadla. S poctivostí se nikam nedošlo a o nějakém oceňování podle schopností daleko mluvit. Proto většina lidí ztratila zájem o obecné věci a starala se jen o sebe a o peníze, přičemž ke špatnosti poměrů patří i to, že ani na ty peníze není dnes spolehnout. Pokazily se vztahy mezi lidmi, ztratila se radost z práce, zkrátka přišly na národ časy, které ohrozily jeho duševní zdraví a charakter.

Za dnešní stav odpovídáme všichni, více však komunisté mezi námi, ale hlavní odpovědnost mají ti, kdo byli součástí či nástrojem nekontrolovatelné moci. Byla to moc uatrně skupiny rozprostřená pomocí stranického aparátu z Prahy do každého okresu a obce. Tento aparát rozhodoval co kdo smí a nesmí dělat, on řídil družstevníky, družstva, dělníky závody a občany národní výbory. Žádná organizace nepočítala ve skutečnosti svým členům, ani komunistickým. Hlavní vinu a největší klamání těchto vládců je, že svou vinu vydávali za vinu dělnictva. Kdybychom tomu klamu chtěli věřit, museli bychom dnes dávat za vinu dělníkům úpadek našeho hospodářství, zločiny na novinách lidech, zavedení cenzury, která zabránila, aby se o tom všem psalo, dáleci by byli vinni chybnými investicemi, ztrátami obchodu, nedostatkem bytů. Nikdo rozumný samozřejmě v takovou vinu dělnictva neuvěří. Všichni víme, zejména to ví každý dělník, že dělnictvo prakticky nerozhodovalo v ničem. Dělnické funkcionáře dával odhlasovat někdo jiný. Zatímco se mnozí dělníci domnívali, že vládou, vládla jejich jménem zvláště vychovaná vrstva funkcionářů stranického a státního aparátu. Ti fakticky zaujali místo svržené třídy a sami se stali novou vrchností. Spravedlivě však řekneme, že někteří z nich si tuto špatnou hru dějin dávno uvědomili. Poznalo je dnes podle toho, že odčínují křivdy, napravují chyby, vracejí rozhodování členstvu a občanstvu, omezují pravomoc i početní stav úřednického aparátu. Jsou s námi proti zastalým názorům v činstvu strany. Ale velká část funkcionářstva se brání změně a má dosud váhu! Má ještě pořád v ruce mocenské prostředky, zvláště na okresach a v obcích, kde jich může užívat skrytě a nezároveňně.

Od počátku letošního roku jsme v obrodném procesu demokratizace. Začal v komunistické straně. Musíme to říci a vědět to i ti nekomunisté mezi námi, kteří odnau už nic dobrého nečekali. Je ovšem třeba dodat, že tento proces nemohli jinde začít. Vždyť jenom komunisté mohli po dvacet let žít jakýmsi politickým životem, jen komunistická kritika byla u věcí, kde se dělaly, jen opozice v komunistické straně

mládež byla v dotyku s protivníkem. Iniciativa a činnost demokratických komunistů je proto jen oplátkou na dluh, který celá strana má u nekomunistů, jež udržovala v nerovnoprávném postavení. Komunistické straně nepatří dědy žádný dluh, patří jí snad přiznat, že se pacifikací snaží využít opakovaně příležitosti k zachráně své i národní et. Obdobný proces nepřichází s nižším příslušným. Přináší vyřazenky a násilí, z nichž mnohá jsou starší než onyly někoho socialismu a jiné vznikaly pod povrchem vládnutí dělní, měly být dávno vysloveny, byly však potlačovány. Mnohdy je iluze, že tyto vyřazenky vstříží ten sílou pravdy. Z jejich vstřížení rozhodla spíše síla starého vedení, která se zřejmě napřed muselo unavit ovacemi lety vládnutím, v němž se nikdo nebránil. Zřejmě musely do plné formy dozrát všechny varovné prvky skryté už v základech a ideologii tohoto systému. Nepřeceňuje proto význam kritiky z řad spisovatelů a studentů. Zároveň společenská zálež. je hospodářství. Správné slovo má svůj význam, jen když je řečeno za poměrů, která jsou už upraveně zpracována. Správně zpracované poměry - tím se u nás, bohužel, musí rozčistit naše celková chůze a úplný rozpad starého systému vládnutí, kdy se v klidu a sílu na nás dlel zkompromitovaní politikové jistého typu. Pravda tedy nevíte, pravda prostě zůstává, když se všechno ostatní prostráje. Jení totiž důvodu k národní vládnutí, je pouze důvod k nové nůžce.

Obraťme se na Vás v tomto okamžiku naděje, která je však pořád ohrožena. Trvalo několik měsíců, než mnozí z nás uvěřili, že mohou promluvit, mluvit však navzdor ani teď. Ale promluvíli jsme už tak a tolik se oskryli, že svůj úprk zlidšili, tento relax. mluvíme jedině dokončí. Jímá by odpovědi starých a mladých. Obracím se hlavně na ty, kdo zatím jen čekali. Čas, který nastává, bude rozhodující pro mnoho let.

Čas, který nastává, je léta s prázdnotami a devolucemi, kdy se nás po starém zvyku bude chtít všeho nechat. Vzdáme se však, že naši lidé odpírají si nadopřít i takové oddech, budou mobilizovat své zavalené lidi a budou si už teď chtít zvidět klidné avatry válečníci. Dávajme tedy pozor, co se bude dít, snažme se tomu porozumět a odpovídat. Vzdávajme se nemohoucího požadavku, aby nám všechny někdo vyšší pedál k věcem jediný výklad a jediný prostý závěr. Každý si bude muset utvářet své závěry, na svou odpovědnost. Společné shodné závěry je možno mít jen v diskuzi, k níž je nutná svoboda slova, která je vlastně jedinou naší demokratickou výměnou tohoto roku.

Do příchodu dne musíme však jít také s vlastní iniciativou a vlastními rozhodnutími.

Především budeme odporovat názorům, kdyby se vyskytly, že je možné dělat nějakou demokratickou úpravu bez komunistů, při čemž proti nim. Bylo by to nepravdivé, ale také nerozumné. Komunisté mají vybudované organizace, v těch je třeba podpořit pokračování křídla. Mají zkušené funkcionáře, mají komunistický pořádek v ruce rozhodující ruky a tříšťka. Před veřejností však stojí jejich akční program, který je také programem prvního vyrovnání největší nerovnosti, a nikdo jiný nemá žádný stejně konkrétní program. Je třeba požadovat, aby se svými vlastními akčními programy přišli před veřejnost v každém okrese a v každé obci. Tu náhle přijde o velmi obyčejné a dávno takové správní činy, když se připravuje na sjezd, který zvolí nový ústřední výbor. Dávajme, aby byl lepší než ten dnešní. Křídla-li dnes komunistické straně, že své vedení postaví chce napřístí opřít o důvěru občanů a ne o náhli, vane tomu natu. Pokud můžeme věřit lidem, které už teď posílá jako delegáty na okresní a krajské konference.

V poslední době jsou lidé znepokojeni, že se postup demokratizace zastavil. Tento pocit je zčásti projevem únavy ze vzrušeného dění, zčásti odpovídá faktu: mnohá sezo- na překvapivých odhalení, vysokých desítek a opíjivých projevů, neobjevila slovní snělosti. Zápas sil se však jen poněkud skryl, bojuje se oboh a zákonů, o rozsah praktické opatření. Krom toho nově lidem, ministrům, prokurátorům, předcelem a tajemníkům, musí o popřít čas na práci. Mají právo na tento čas, aby se mohli buďto osvobodit, než znepokojit. Krom toho v centrálních politických orgánech nelze dnes čekat víc. Stejně projevily nechť podivuhodné čtenosti. Praktická kvalita příští demokracie závisí na tom, co se stane s podniky a v podnikách. Při všech našich diskusích nás nakonec musíme mít v ruce hospodář. Dobrá hospodář je třeba hledat a prosazovat. Je pravda, že vládnutí jako ve srovnání s rozvinutým zemědělstvím špatně přecení a někdy ještě hůř. Můžeme říci víc peněz - která lze nalísknout a tím znehodnotit. Dávajme však spíše ředitelů a před- sedy, aby nám vložili, co a za kolik chtějí vyrábět, komu a zač prodávat, kolik se vydělá, co z toho se vloží do modernizace, výroby a co je možno rozdělít. Pod záplavou

nucnými tituly běží v novinách odraz volní tvrdého hole o demokracii nebo kryta. Na toho mohou činiteli jakožto podnikatelé zasáhnout tím, kdo zvídá do podnikových správ a podnikových rad. Jakožto zaměstnanci mohou udělat pro sebe nejlíp, když si za své zástupce zvolí do odborových orgánů své přirozené vůdce, schopné a čestné lidi bez ohledu na stranickou příslušnost.

Jestliže nelze v této době čekat od nynějších centrálních politických orgánů víc, je třeba dosáhnout více v okresech a obcích. Žádáme odchod lidí, kteří znovu žijí své moci, poškodili veřejný majetek, jednali nečestně nebo krutě. Je třeba vynalézat způsoby, jak je přimět k odchodu. Například v veřejné kritice, rezoluce, demonstrační pracovní brigády, sírka na dny pro nás do důchodu, stávka, bojkot jejich dětí. Uplatit však způsoby nezákonné, neslučitelné a hrubé, jelikož by jich využili k ovlivňování Alexandra Dubčeka. Měl odpor k psaní hrubých dopisů musí být tak všeobecný, aby každý takový dopis, který ještě dostanou, bylo možno považovat za dopis, který si dali poslat sami. Uživujeme činnost Národní fronty. Požadujeme veřejná zasedání Národních výborů. K otázkám, které nechce nikdo znát, ustavujeme vlastní občanské výbory a komise. Je to prostě: sejdě se několik lidí, zvolí předsedu, vedou řádně zápis, publikují svůj nálezk, žádají řešení, nedají se zakřiknout Okresní a místní tisk, který většinou zdogmatizoval na úřední troubu, proměňujeme v tribunu všech kladejších politických sil, žádáme ustavení redakčních rad ze zástupců Národní fronty, nebo zakládáme jiné noviny. Ustavujeme výbory na obranu svobody slova. Organizujeme při svých shromážděních vlastní pořádkovou službu. Uvědomíme-li si divné zprávy, ovařujeme si je, vysíláme delegace na kompetentní místa, jejich odpovědi zveřejňujeme třeba na vrátech. Podporujeme orgány bezpečnosti, když silňají skutečnou trestnou činnost, není snahou není působit hezvlád a stav všeobecné nejistoty. Vyhánějme se sousedským hádkám, neoklírejte se v politických souvislostech. Pro-zrazujeme řízy.

Oživený letní pohyb po celé republice vyvolá zájem o uspořádání státoprávního vztahu mezi Čechy a Slováky. Považujeme federalizaci za způsob řešení národnostní otázky, jinak je to jen jedno z významných opatření k demokratizaci poměrů. Toto opatření samo o sobě nemusí ani Slovákům přinést lepší život. Nežijí - v českých zemích zvláště a na Slovensku zvláště - se tím ojetě nevyřeší. Vláda stranicko-státní byrokracie může trvat, na Slovensku dokonce o to líp, že jako "vybojovává větší svobodu".

Veliké znepokojení v poslední době pochází z požitosti, že by do našeho vývoje zasáhly zahraniční síly. Tváří v tvář všem přesvědčením můžeme jediné trvat na svém a nezáležet si. Svě vládě můžeme dát najevo, že za ní budeme stát třeba se zbraní, pokud bude dělat to, k čemu jí dáme mandát, a své spojence můžeme ujistit, že spojenecké, přátelské a obchodní smlouvy dodržíme. Naše podřaditelská výtky a neargumentovaná podezření musí jen ztěžovat postavení naší vlády, aniž nám pomohou. Nevnáprávné vztahy si beztak můžeme zajistit jediné tím, že zkrvavíme své vnitřní poměry a dovedeme obrodný proces tak daleko, že jednou ve volbách si zvolíme státníky, kteří budou mít tolik statečnosti, citu a politického umu, aby takové vztahy ustavili a udrželi. To je ostatní problém naprosto všech vlád všech zeměpisných států světa!

Letošního jara vrátila se nám znovu jako je válce velká příležitost. Máme znovu možnost vzít do rukou naši společnou věc, která je pracovní názor socialismu, a dát jí tvar, který by lépe odpovídal naší kdysi dobré pověsti a poměrně uobránu mínění, jež jsme o sobě původně měli. Toto jaro právě skončilo a už se nevrátí. V zářij se všichni dozvíme.

Tím končí toto naše prohlášení k dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům, vědcům, technikům a všem. Napráno bylo z podnětu vědců.

P.S.

Red.: Autorem textu byl L.Voculík. V několika dnech jej podepsali tisíce lidí všech profesí, včetně celých kolektivů vědeckých a kulturních institucí. Pro představu některých lidí uvádíme několik vybraných jmen: Jan Nerich, Jiří Suchý, Jiří Šlitr, Jaroslav Vojta, Beno Blachut, Rudolf Hrušínský, Jiraniil Jirák, Jiří Menzel, Otomar Krájča Jan Tříska, Jiří Trnka, Miroslav Holub, Jiří Hanzolka, akademika Otto Lichterle, Karol Kosík, Věra Čislavská, Lmíl a Dana Zátokovi, Jiří Kaška, Jaroslav Seifert, Alfréd Radek....

POSLEDNÍ SLOVO ?

Počítali mě o poslední slovo k onom tisícem slov, jež jsem na společenskou objektivitu napsal před dvaceti lety. Přčetli jsem si úryvek z nich, uvedený tu na jiném místě, a mé poslední slovo zní : Matři

Poslední slovo k událostem té doby se však nespovažuju, nanejvýš několik poznámek. Žádná národní úroveň nebylo probráno tak důkladně jak "obradný proces" z rok 1966. Profesori rozdali mnoho pítok : historovi, sdílovacím prostředkům, Slovákům, sociálnímu demokratům, členům KŘK, národům... z jedničkou, dokonce v nezřetelné klasifikaci, proleti jen skupině : v úvodu provedený prý vojenská akce, četl jsem kdesi. "Dobrá střelba", pochválil zahraněním pozorovatelé popravy četu.

Těžko zalívat historikům, politologům a jiným, když události, osoby a jejich činy ocení převážně záporně : je to jejich mrav a mají důležitou příležitost. Věřím, když se při tom střetají základní myš. Nebyli jsme prý realisti. Oni však byli utlačenci! Napříkladli jsme k situaci v té zemi. Co je nám, přišlo vzato, po ní? Že náš postoj tehdy, jako můj i teď, je nepolitický. Jejich byl političtější? Nechle-
de k mé staré námětce, že vše musí politiku tlačit. To se celou dobu přepadenému člověku strká nos do lejna lupičova. "Měli jste nikam jezdit", pokřákal šerif postřílené cestující dostavníku.

Politická¹⁹⁶⁸ chyba vidím jedinou, i naše hlavní neštěstí : nepostavili jsme se věrně vystrašně za svou zbraň, nemajíc k tomu správné velení.

Nedávno jsem se tu vyjádřil, pro některé čtenáře, asi nejasně : nechtěl jsem tyto noviny zatřít svým hříchem. Stejně nás nemohou registrovat, zní tedy hřích takto : vyšetření na opakování roku 1968 pokládám za bradu. Patřeme-li vlnu, která nechce (když ne dá) udělat inventuru aktiv a pasiv a předloží zprávu, k níž se vyslo-
víme. Házory, shrnuté v několika možnostech, ať jsou sformulovány v programy a lidé,
kteří se za ně postaví, ať kandidují ve volbách. To vše bez jakéhokoliv dokladování
ho základu : hledalo by se, co je neapodávsky nutné a možné, sociálně žádoucí a mo-
rálně správné. - a komunisté? ať políhají tíhí jiného názoru a povahy, aby se vzali
před národem zodpovědní i výkonem spolupovědnosti za to, že taková představa projde
bez hášení. Sami by v ní měli místo podle toho, jak by byli schopni učinit rovno-
právně od něho, jež je jejich úřadem. Předpokládaná velkorysost a slušnost národa
v tomto návrhu je důležitá, avšak možná.

Ume tedy dnes¹⁹⁶⁸ říjnová slova první.

1. června 1968

Ladislav Vlček

S dr. Václavem Holzknechtem o hudbě

ETICKÉ ZRCADLENÍ

Nejsou to jen televizní rozhovory o hudbě s Dr. Václavem Holzknechtem, kterými prošel v naší veřejnosti, ale také četné knihy a publikační činnost věnované kromě hudby národní kultuře, jejímu kořenům, smyslu i odkazu pro život národa. Jak uvádí redakce MČK, Holzknechtovy publikace jsou vždy výzvou k velkorysosti a k překonávání nicotné lhostejnosti. O její souvislosti s naší hudbou, národní povahou, výchovou ke státu, národní kultuře, s novým myšlením, systémem veřejného života, hovoří v následujícím interview.

ZÁKLADNÍ TALENT K TAPÉ NÁRODNOSTI

MČK: Vznik samostatné československé republiky v říjnu 1918 byl ve své době nejzávažnější politickou změnou v našich zemích od Bílé hory. Zákonitě navázal na dějinný vývoj naší státnosti a dovršil tak snahu o národní odkaz naší národní minulosti. Národní osmička v letopočtu má u nás pro nás několikrát osudový význam. Vždy v souvislosti s naší státností. Ale přišel rok 1988...

V.H.: Ta magie čísel je opravdu divná. /.../

Tady jde o velké erupce nahromaděného spodního tlaku, který už vícekrát vybuchl, a letos zažíváme jeho plodný otřes opět. Jde tu o věci zásadního významu a velmi širokého dopadu. Jde tak o revizi přijatých a uznávaných hodnot, jde spíš o to, jak jsme s těmito hodnotami naložili a kam jsme se to dostali. K tomu bylo třeba nezbytných odvah, ale byl to také nezbytný v poslední chvíli, neměli-li se život zase dostat do starých kolejí, jestli se velké pojmy neměly stát frásí, věčné omílkami a ztrácejícími před námi se plénem svůj smysl i obsah. Slova se namnoze nestala skutky a požadavky se často zdeformovaly do jiné než žádoucí podoby. Problémy se leckdy zabývaly do zru, zatímco atavistické řešení by nás veřejný život opravila a posílilo. Poukazovat na vynálezenosti socialistického zřízení nestačí, jestliže se usadily za nimi nebo vedle nich negativní jevy s nimiž nelze hrnout...

MČK: Jaká je česká národní povaha?

V.H.: Na to odpovídal už Jan Neruda v Romanci o Karlu IV. Úvěrem dnes by se mu ta polst zdála ještě trošič a trvalo by mu dále, než by jí přišel na chuť. Domníváme se na to. Je to důsledek zevních okolností. Jsme velmi tvrdí. Nemáme se usmívat a být příjemní. A na druhé straně dovedeme v pravou chvíli slzky pomoci, když je třeba.

MČK: Nasouváš malost ducha a naší fyzickou rozlehlost a počet obyvatel. Proč nám chybí velkorysost a národ se projevuje zejména při výrazu sympatií či antipatií při hokejových a fotbalových zápasech? Nemá to také neschopnost prodat to, co umíme - nebo naší servilnosti ke "dvoru" či šlechtě?

V.H.: Snad. Jsme v tom našem oploceném prostoru hlava na hlavu a zavidíme si. Proto nepropagujeme to, co máme skutečně národního a co by nás vzbudilo pozornost a napětí sebou se tlúčeme. Jak se dá. /.../ Drželi nás dlouho při zdi, až se z toho vyvinul dvojek. Je to stytně napsaná kniha, ale není zrovna příjemná, že nás typizuje a představuje nás před cizinou.

MČK: Proč je tedy, abychom se vždy po nějakém období vzpomínávali? Máme na mysli období, kdy znovu nahrazujeme osobní svědomí alibistickými kalkulacemi, autocenzurou, neriskujeme, nemáme odvahu žít tak, abychom se dopustili omylů a chyb a místo toho žijeme tzv. stěsně a v blahobytu.

V.H.: Byli jsme postiženi už několikrát různými vyhlazovacími akcemi. Zatím jsme z nich vyšli pokaždé živi, třeba s "odřenými ušima". Holik úsilí to pokaždé stálo. Leckdy se to podobalo zázraku. V tomto smyslu projevil náš národ vitalitu až neuvěřitelnou, dovoluje nám proto věřit se smetanou Libuší, že všechny hrůzy překoná i nadále. Ale jestli jsme v dějinách erazili tak neschůdnou cestu a měli taklikrát na kahanu, nemůžeme se divit, že jsme podnikali tento heroizovaný výstup nad propastí s vědomím smrtelného rizika, a proto jsme zůstali opatrní. Ten, kdo žije vybank, ví zpravidla, že má pevnou pědu pod nohama.

KMEN : Naši kulturou a vědou otrácelo v minulosti několik emigračních vln. Byly různé, od romantických útěků za iluzí, nespínanými životními sny, nenalezení podnětů a příležitostí uplatnit se doma, touhy koupit si pořádné a levné auto a video až po emigraci z politických důvodů. Někteří z nich dosáhli věhlasu a světovosti. Jaký je váš názor na českost a světovost děje tomu v hudbě?

V.H. : Především zásadně neshodlím s emigrací, pokud najde vyložení o ohrožení života. Zejména inteligence neměla v tak četných případech dozerovat. Snad dosáhli dovenku většího pohodlí a ušetřili se nepříjemností. Snad. Ale za jakou cenu? Vím o případu slavného dirigenta, který v létě přijíždívá k českým hranicím, aby aspoň zdáti viděl kousek země, kterou nepřestla milovat. Možná, že tato palčivá nostalgje je nejhorší bolest, jako si člověk sám připraví / v jeho případě nebyla emigrace vůbec nutná/. Kdyby byli překonali krize, které je snad kdysi ohrožovaly a které v dramatických dobách po osvobození provázely náš veřejný i soukromý život, mohli se ve svém povolání svobodně a bez dnešních muk rozvíjet. Mohli tak přispět k celkovému zdanu naší vědy a kultury, které svým odchodem oslabili. A nejen to. Tito špičkoví lidé, mohli nesfr-ně pomoci i jiným, kteří byli ohroženi, protože jejich autorita by působila přesvědčivě na držitele vojenské moci. Vím z vlastní zkušenosti, kolik dobra vykonal V.Nezval a kolik hodnot i lidí zachránil. V revolučních dobách byly tyto situace pochopitelné a časté. Záleželo na tom neztatit nervy a mít ochránce, ale většina jich dala přednost vlastnímu komfortu před obecným zřetelem. Vnucuje se citát slavné básně Viktora Dyka : " Neoslyš slova varující, neprodej lidé za čovovici. Třeba mne opustíš, Nezahynu. Ale vis, kolik sem přijde stínů?" Všechny osádní verše jsou dnes stejně platné jako v letech první světové války, kdy je Dyk psal. /.../

Přišel mi na mysl výrok - ale nevím už určitě, zda jej vyřkl Baudelaire nebo Nezval, který možná Baudelaire citoval -, že národ má své velké lidi sobě navzdory. Nehce je. Přijme je až s cizí medailí. To není jen u nás. Ovšem naše prostředí, stále malé, není s to pozřít velké sousto napoprvé.

KMEN : odkud podle vás pramení naše nevšimavost k hodnotám a k lidem? Kde má ten ambitus prameny?

V.H. : Těto otázky jsme se už vlastně jednou dotkli. Má prameny ve vnitřní malosti, které jsme se dosud nezřivili nyvdory naší opravdu velké kultury. U hudebníků - dn šních a leckdy významných - jsme se kolikrát potkal s takovou nadutou přezřavostí hodnot, které jsme považovali dosud za nesporné a nedotknutelné, že jsem z toho byl leckdy vyjeven. Prosím vás, vysvětlíte mi, proč hlavní město republiky postavilo Smetanovi pomník až sto let po jeho smrti? Proč k revidovanému vydání jeho díla, které má světovou úroveň, dochází teprve teď, zatímco Chopin byl v Polsku takto vyzán už nejmén třikrát a ve Varšavě trní jeho pomník v lázeňkách jaký velký památník úcty a lásky všeho lidu? Nejl bych, že je to věc pravého sebevědomí a osobní skromnosti, jediné tak můžeme ocenit skutečné hodnoty a zabývat souvislostí duchovních statků, které v souhrnu vytváří naši podobu. Ovšem : kolik práce to ještě dá, než naše lidi naučíme se dívat na věci zpřima a bez předpoklů, než si uvědomíme, že všude pro nás platí já pán, ty pán a že jenom hodnotou práce se uplatníme ve světovém kontextu!

KMEN č.18 z 5.5.1988 - krácené
Hovořil Jaroslav Holoubek

POCHYBY A NADĚJE + Petr Prouza

Fryč jsou doby, kdy spisovatelé určovali klima společnosti a literatura byla jednoznačně rozhodujícím činitelem existující kultury. Film, populární hudba a v posledních desítoletích zejména televize formují kulturně společenskou atmosféru mnohem razantněji než psaná slova.

Přesto se však studová role umělecké literatury lety nijak nemění - vždy přijde o to, aby problematizování přírodních jevů ~~problematizace~~ připravovat jasnější budoucnost. A spisovatel zůstává trvalým odpůrcem strnulosti a nehybnosti, v předstihu označuje všechno negativní a signalizuje příští požáry a záplavy.

Základní dialog mezi autorem a společností se samozřejmě odvíjí nad jeho románem, sbírkou básní či souborem povídek, ale ani hlas spisovatele ve věcech veřejných není čímsi dávno minulým a právě v současné době získává na nové platnosti.

Nedávno jsme s několika kolegy napsali otevřený dopis předsedovi české vlády v záležitosti budování nové lanovky a restaurace na Sněžce. ...

Odezva na naše vystoupení byla nečekaná. Ve le mimořádného ohlasu dopisového to bylo i řada přímých setkání s lidmi v Praze i Krkonoších, a nichž jsem někdy ani nepředpokládal, že čtou tvorbu, kde dopis vyšel. Všichni oceňovali, že jsme namítali, že jsme i za ostatní ochránce přírody pojmenovali lhostejnost. Ve vši vážnosti zazněl onen vlastně tak proskribovaný termín - spisovatelé jako svědomí národa.

Cílí spisovatelé a veřejné záležitosti? Chábi je ovšem bilance posledních let. Jistě, každý autor nemá obsažnost polemického vybavení Josefa Simona a nevládní formální příkosti charakterizují Karla Šyso. Ale že by četlyhodní a literární výpluvní autoři neměli žádné pochyby, že by n doufali v žádnou naději? že by je nezajímali aktuální otázky dnešní společnosti? že by měli naděvu k možnostem svých vystoupení? že by si spisovatelé jaksi odvykli vyslovovat svůj názor, že by prostě zlhostejněli?

S když nic jiného, že by je nevzrušovaly ani profesní problémy? Činnost svazu spisovatelů, fungování literární kritiky, chod nakladatelství a existence svazových časopisů?

Neepochybně nejedna dřívější trakost a krivda stále nalyzují, ale celá pravda to není. Mezi sebou, jaksi v zákulisí, mluví autoři trefně o řadě problémů veřejných i literárních. Ale většinu vystoupení v tisku doprovází mlha nekonkrétnosti. A tak se dovídáme, že nejmenování - oni - kladou autorovi pokázky, oni ztěžují vydávání knih, oni dávají ceny průměrným dílům, oni potažili recenzují, oni... je možné dosadit řadu dalších, leč neurčitých hříchů.

Palčivé problémy ekonomiky a demokratizace celé společnosti jsou pochopitelně prioritní a spisovatel může a někdy by přímo měl uplatnit své stanovisko k těm obecnějším otázkám, ale každý přece začíná u svého oboru.

V několika nesoustavných, avšak konkrétních poznámkách bych proto rád poukázal na některé diskusní skutečnosti světa literatury....

.. Ve chvíli, kdy pší tento článek, měl jsme v ruce patnáct čísel Kmena. Vyšlo v nich leccos pozoruhodného a podnětného, leccos přesně mířícího na občanskou letargii, ale základní dojem, který převažuje, je ten, že se ve svazovém týdeníku málo píše o samotné literatuře a málo příležitostí dostávají spisovatelé.

Vím dobře, že redakce vyzvala a vyzývá spisovatele k účasti na tvorbě Kmena a že na tyto výzvy vesměs slyšej účinně. Existují však přece novinářské formy, které vyvolává do života sama redakce a které zatím v časopise chybějí.

Například diskusní kulaté stoly. Jistě by nebylo obtížné seozvat nositele rozdílných názorů na některý z četných neuralgických bodů současné české literatury a dát jim slovo za jedním stolem. Vyjma úvodní stajně tak absentuje aknota, forma krátkých otázek týdně na věci zcela aktuální.

... Spisovatel se ovšem vždy pohybuje na laně mezi pochybami a nadějí. Záruka, že z onoho lana nespadne, žádná není, aby se tak nestalo, je třeba abychom v onom svébytném tvůrčím prostoru rohli sevohodně, přesně a výstižně označovat všechna linka z skrytá hnutí srdce a rozumu. A autentický je každý upřímný a pravdivý hlas.

KMEN č.23 z 9.června 1968 - krácené

Politický boj

Přestava je otázkou především politickou. Jde o nahrazení jedné politické struktury druhou, o politickou moc - o to, aby ji byla zbavená kasta, vychovaná v nekontrolovatelnosti a věčných privilegích. Sami nemůžeme, změnit se pro ně znamená, zřít se navykutého životního stylu. Mohou se neskoukat a spolíhat na návrat k starému pořádku. Mohou se krát domogogií takypřestavby. Anebo... neopřidou proti novátorům, ale ani nebudou s nimi spíchat.

Když Lenin přistupoval k budování nové společnosti, nejvíc se právě obával zbyrokratizování revoluce, toho, že si řídicí aparát potichu usurpuje reálnou kontrolu. Podle jeho názoru se stát nového typu musí lišit od předních parlamentních republik, kde reálné řízení zabezpečuje úřednictvo, které se fakticky nevymění, je privilegované a stojí nad lidem. V proletářském státě musí být tato tradiční masinérie rozbitá a nahrazená novým, lidovým, to znamená skutečně demokratickým aparátem sovětů. Jak složité to bylo v zosotale zemi, kde vládal nogramotnost! V roce 1923 Lenin zdůrazňoval, že se státním aparátem je to u nás natolik zlé, když ne již odporné, že musíme nejprve důkladně promyslet, jak bojovat proti jeho nedostatkům...

... Za Lenina se aparát energicky obnovoval, ze Stalinovy éry "obnova" probíhala též - nejlepší část aparátu byla pravidelně likvidována. V 60. a 70. letech se systém stal uzavřeným. Aparátníci se podle zákonů nomenklatury začali přemislovat nahoru a dolů, většinou však dokola. Vytvořila se tak velká, ale uzavřená kasta profesionálních šéfů, to co v jiných zemích označujeme za vládnoucí elitu. Utěšovat nás může jenom to, že jsme nebyli jedinou obětí této choroby.../autor jakoby zapoměl na jimi nakažené ostatní socialistické země - red./ Proměna demokracie na byrokracii, když není kontrola moci, je proces typický. Vzniklo naše vlastní úřednictvo, fakticky nevyměnitelné, privilegované a stojící nad lidem. Na odstranění tohoto aparátu, který přivedl zemi do stagnace a na pokraj krize, je právě zaměřená přestavba, kterou začali zdravé, revoluční síly ve straně. Úpadek této elity je základem brzičského procesu. Byrokracie je kategorií politickou - jedná se totiž o odtrhnutí výkonné moci od zájmů společnosti - potom i boj proti ní má politický charakter.

Rýsuje se zlom

Jaké máme v tomto boji síly a rezervy? Především třeba využít ten politický nástroj, který vytvořila naše revoluce - sověty! Ty vlastně odlišují naše zřízení od buržoazních parlamentních republik. Musíme sovětům vrátit jejich sociální smysl. Začít třeba obnovou reálné volitelnosti s několika nedidáty na každé poslancecké místo, předvolebními kampaněmi... Kultura voleb, nejen do sovětů, v letech Stalinovy diktatury, voluntarismu a stagnace degradovala na ničelivý souhlas s jakoukoliv shora navrženou kandidaturou. Už probíhá nová vlna voleb v průmyslových podnicích. Podobná demokratická praxe musí ovlivnit i volby do stranických aparátů. Zlom se už začal rýsovat. Jedním z hlavních výsledků zokřiklání je vlna iniciativy. Ekonomičtí experimentátoři, aktivisti ochrany přírody a historických památek, lčenové družstev, neformální mládežnické skupiny, společnosti a fondy, ale především : výrazné zvýšení zájmu o veřejný život, o zemi. Země se dostala do pohybu. Lidé čtou a hovoří nahlas. Jsou to už jiní lidé a znovu je uchvátnout bude těžké.

Nikolaj Popov : Formování politické kultury

SOVETSKAJA KULTURA

Moskva

/26.4.1988 - kráceně/

